

Varijabilnost sastavnica glagolskih frazema u hrvatskome i slovenskome jeziku

Kalinić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:806783>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-07**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti

Jezično-prevoditeljski smjer

**VARIJABILNOST SASTAVNICA GLAGOLSKIH FRAZEMA U
HRVATSKOME I SLOVENSKOME JEZIKU
DIPLOMSKI RAD**

Studentica: Marija Kalinić

Mentorica: dr. sc. Jelena Tušek, poslijedoktorandica

Zagreb, 2023.

Sažetak

Premda se frazeološke jedinice najčešće definiraju kao višerječne jedinice sastavljene od najmanje dviju sastavnica koje karakterizira cjelovitost i čvrsta struktura, varijabilnost frazemskih sastavnica česta je pojava. No, sve sastavnice frazema nisu jednako podložne modifikacijama, pa su tako istraživanja Jozić, Pon i Rakovac (2006) pokazala da je glagolska komponenta frazema najčešće podložna promjenama. Polazeći od tih spoznaja, u radu će se na temelju kognitivnog (Croft i Cruse 2004) i konstrukcijskog pristupa jeziku (Goldberg 1995, 2006, 2019), te korpusnim istraživanjima ispitati varijabilnost frazeoloških glagolskih sastavnica u hrvatskom i slovenskom jeziku.

U uvodnom dijelu rada prikazat će se osnovne postavke kognitivne lingvistike i konstrukcijske gramatike te će se objasniti njihov pristup višerječnim jedinicama s visokim stupnjem idiomatiziranosti, odnosno frazemima. U nastavku će se provesti korpusno istraživanje pomoću softverskog alata Sketch Engine na dvama računalnim korpusima - korpusu hrWaC za hrvatski jezik (1,2 milijarde pojavnica) i korpusu slWaC za slovenski jezik (754,3 milijuna pojavnica). Na temelju korpusne pretrage ekstrahirat će se glagolski frazemi u oba jezika koji svoju potvrdu imaju u hrvatskim i slovenskim frazeološkim rječnicima. Korpusnom pretragom ispitat će se mogućnost varijacije njihovih glagolskih sastavnica u oba jezika, odnosno konstrukcija koje se u korpusima rjeđe pojavljuju pa ih smatramo konstrukcijama nižeg stupnja idiomatiziranosti.

Cilj je ovoga istraživanja na temelju kognitivnih i konstrukcijskih pristupa jeziku prikazati mogućnosti i ograničenja variranja sastavnica frazema. Ujedno, rad će pokazati postoje li podudarnosti u varijabilnosti frazeoloških sastavnica u analiziranim primjerima u hrvatskom i slovenskom jeziku.

Ključne riječi: glagolski frazemi, kognitivna lingvistika, konstrukcijska gramatika, varijabilnost, hrvatski, slovenski

Abstract

Although phraseological units are most often defined as multi-word units composed of at least two components characterized by completeness and solid structure, the variability of phraseological components is a common occurrence. However, not all components of an idiom are equally subject to modification, so research by Jozić, Pon and Rakovac (2006) showed that the verbal component of an idiom has been most often subject to change. Based on these findings, this thesis will examine the variability of phraseological verb components in the Croatian and Slovenian languages based on the cognitive (Croft and Cruse 2004) and constructional approach to language (Goldberg 1995, 2006, 2019), and corpus research.

The thesis is organized into a theoretical and empirical part. In the theoretical part, the basic principles of cognitive linguistics and construction grammar will be presented, and their approach to multi-word units with a high degree of idiomatization, i.e. idioms, will be explained. In the following, corpus research will be carried out using the Sketch Engine software tool on two computer corpora-the HrWaC corpus for the Croatian language (1.2 billion words) and the SIWaC corpus for the Slovenian language (754.3 million words). Based on the corpus search, verbal idioms, which have their confirmation in the Croatian and Slovenian phraseological dictionaries in both languages, will be extracted. A corpus search will examine the possibility of variability of their verb components in both languages.

The aim of this thesis is to analyze the possibilities and limitations of varying the components of an idiom. Also, the thesis will show whether there are coincidences in the variability of phraseological components in the analyzed examples in the Croatian and Slovenian languages.

Key words: verbal idioms, cognitive linguistics, construction grammar, variability, Croatian, Slovenian

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Frazem kao osnovna frazeološka jedinica i njegova osnovna obilježja	3
2.1. (Ne)promjenjivost frazema.....	7
3. Modifikacije frazema.....	10
4. Proces nastanka i razumijevanja značenja frazema.....	12
4.1. Tradicionalni pristup nastanku i razumijevanju frazeološkog značenja	12
4.2. Kognitivni pristup nastanku i razumijevanju frazetskog značenja	13
4.3. Konstrukcijska gramatika i značenje frazema.....	15
5. Glagolski frazemi	18
6. Varijabilnost frazema.....	19
6.1. Stabilnost i ograničenja forme frazema	19
6.2. Frazeološka varijanta ili poseban sinonimni frazem.....	20
7. Istraživanje varijabilnosti glagolskih sastavnica kod frazema u hrvatskom i slovenskom jeziku	25
7.1. Ciljevi i hipoteze istraživanja	25
7.2. Metodologija.....	25
7.3. Rezultati	26
7.3.1. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V <i>pod tepih</i>] u hrvatskom i slovenskom jeziku	27
7.3.2. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V <i>preko leševa</i>] u hrvatskom i slovenskom jeziku	31
7.3.3. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V <i>karte na stol</i>] u hrvatskom i slovenskom jeziku	33
7.3.4. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V <i>kao kula od karata</i>] u hrvatskom i slovenskom jeziku	35

7.3.5. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V <i>kao iz topa</i>] u hrvatskom i slovenskom jeziku	38
7.3.6. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V <i>kao mačak oko vruće kaše</i>] u hrvatskom i slovenskom jeziku	40
8. Zaključak.....	42
9. Literatura.....	44

1. Uvod

Frazeologija je znanstvena lingvistička disciplina koja se bavi proučavanjem kombinacija riječi. Točnije, ona se bavi frazemima, ustaljenima svezama riječi u kojima je jedna ili više sastavnica izgubila svoje prvotno značenje (Menac 2007: 5). Prema Fink-Arsovski (2002: 5), termin frazeologija može imati dva značenja: prvo se odnosi na frazeologiju kao lingvističku disciplinu, tj. znanost o ustaljenim izrazima čvrste strukture koji se mogu izučavati u okviru jednog ili više jezika, dok drugo značenje predstavlja ukupnost svih frazema nekog jezika. Iako je frazeologija relativno mlada lingvistička disciplina, zanimanje za ustaljenim svezama riječi započelo je puno prije osamostaljenja frazeologije kao zasebne discipline. Tako Forgács (2007: 11) navodi kako Erazmo Roterdamski skupljao frazeme te ih kasnije sabrao u svoj *Adagorium* koji se pojavio 1574. godine. Izučavanje frazema u teorijskom smislu javlja se tek početkom 20. stoljeća, točnije 1909. godine, kada je Charles Bally prvi put upotrijebio naziv *frazeologija* kao termin i to u djelu *Traité de Stylistique Française*, a tek u Sovjetskom Savezu frazeologija kao posebna disciplina započinje svoj put prema osamostaljenju i to nakon objave djela *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica* ruskog lingvистa Viktora Vladimiroviča Vinogradova. Nakon toga, frazeologija se kao samostalna disciplina razvija i u ostalim slavenskim zemljama, a danas se na području frazeologije objavljuju brojni znanstveni radovi i rječnici.

Osnovne jedinice frazeologije - frazemi, tj. sveze riječi, imaju određene karakteristike koje ćemo pobliže opisati u nastavku ovog rada. Potom ćemo govoriti o promjenjivosti frazema kao jednoj od važnijih, ali skromnije obrađivanoj, značajki frazema. Upravo ovo obilježje varijabilnosti postavlja temelje za brojna istraživanja jer je strukturna i semantička fleksibilnost, unatoč temeljnoj definiciji frazema kao jedinica ustaljene strukture, ipak obilježje brojnih frazema. Pritom treba obratiti pozornost na razliku između pojmova paradigmatičnosti te varijabilnosti o čemu ćemo govoriti u sljedećim poglavljima ovoga rada. Isto tako, na frazeme ćemo gledati, ne samo iz perspektive frazeologije, znanosti koja proučava frazeme kao takve, već i iz perspektive konstrukcijske gramatike koju bismo mogli definirati kao pristup jeziku koji se vodi pretpostavkom da je naše čitavo jezično znanje sazdano od konstrukcija, uparivanja forme i funkcije, višeg ili nižeg stupnja shematiziranosti (Goldberg 2003).

Na kraju rada ćemo predstaviti istraživanje koje smo proveli kako bismo na temelju kognitivnih i konstrukcijskih pristupa jeziku prikazali koliko su za glagolske frazeme kao „čvrste“ konstrukcije karakteristične promjene sastavnica te koje su mogućnosti i ograničenja variranja njihovih sastavnica. Ujedno, rad će pokazati podudarnosti i razlike u varijabilnosti frazeoloških sastavnica u analiziranim primjerima u hrvatskom i slovenskom jeziku.

2. Frazem kao osnovna frazeološka jedinica i njegova osnovna obilježja

Frazemi su osnovne jedinice frazeološkog sustava koji se tvore povezivanjem riječi u sveze koje Menac (2007: 9-10) naziva frazeološkim svezama u kojima „može doći do promjene ili gubitka značenja neke ili svih sastavnica što dovodi do zaključka da značenje cijele sveze riječi ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica“ (Menac 2007), odnosno ono nije kompozicionalno (Goldberg 2015). Struktura frazema u pravilu je veoma čvrsta jer se oni reproduciraju u već unaprijed gotovom obliku. Opća čvrstina ipak ne znači da ne može doći do nekih promjena u strukturi pojedinih frazema, no kod takvih frazema leksičke zamjene su ograničene, a gramatičke ne unose semantičke promjene. Još jedna značajka frazema koju ističe Menac (2007: 15) jest opseg frazema pa se tako frazemi tvore „od najmanje jedne samostalne i jedne pomoćne riječi dok najveći opseg frazema nije određen“ (Menac 2007).

Fink-Arsovski (2002) isto tako definira frazeme kao osnovne jedinice frazeologije koje karakterizira cjelovitost i čvrsta struktura. Ističe kako se frazemi ne stvaraju u govornom procesu, već se kao zapamćena ili usvojena cjelina uključuju u diskurs pa se stoga može govoriti o njihovoj ustaljenosti, odnosno reproduktivnosti. Nadalje, ističe kako se frazemi sastoje „od najmanje dviju sastavnica i to od dviju autosemantičkih ili od kombinacije autosemantičke i sinsemantičke sastavnice“ (Fink-Arsovski 2002). U hrvatskoj frazeologiji Matešić je prvi dao definiciju frazema koja je slična već ranije spomenutim no, kada je riječ o sastavu frazema, za njega frazemi moraju uključivati najmanje dvije punoznačne riječi (Matešić 1982).

Za većinu frazema karakteristična je slikovitost i ekspresivnost, a te značajke direktno su vezane uz desemantizaciju (Fink-Arsovski 2002: 6) odnosno semantičku preobliku svih ili dijela frazeoloških sastavnica u frazemu. Desemantizacija može biti potpuna, što bi značilo da su sve sastavnice frazema semantički preoblikovane, npr. *dok si rekao keks* znači *vrlo brzo*, ili djelomična, kada samo dio sastavnica izgubi svoje prvotno leksičko značenje, npr. *raditi na crno* znači *raditi mimo zakonskih odredbi*. Osim toga, još jedna od značajki frazema je da oni imaju konotativno značenje koje je najčešće negativno (Fink-Arsovski 2002).

Frazemi se tradicionalno analiziraju s tri aspekta: sintaktičkog, semantičkog i strukturnog. Semantička analiza bavi se frazeološkim značenjem, načinom njegovog formiranja, porijeklom frazema, sintaktička analiza bavi se uključivanjem frazema u rečnično ustrojstvo dok se

strukturna bavi opsegom frazema, njegovim oblikom, leksičkim sastavom te određivanjem glavne sastavnice frazema (Fink-Arsovski 2002).

Kada je riječ o opsegu frazema on može biti fonetska riječ, skup riječi ili cijela rečenica (Menac 2007). Fonetska riječ predstavlja svezu jedne naglašene i jedne nenaglašene riječi koje zajedno tvore jednu naglasnu cjelinu, npr. *iz inata, duše mi, itd.*, dok skup riječi predstavlja svezu dvaju ili više riječi koje uza se mogu imati i pomoćne riječi, ali i ne moraju, npr. *živ i zdrav*. Frazemi-rečenice su brojna strukturna kategorija i oni mogu biti krnje rečenice, složene ili pak zavisne (su)rečenice (Fink-Arsovski 2002).

Poseban strukturni tip frazema čine poredbeni frazemi. Kao što im i samo ime kaže, poredbeni frazemi izražavaju prije svega jedan semantički odnos, usporedbu (poredbu), čime su određena i njihova strukturalna obilježja (Melvinger 1984). Poredbeni frazemi nastaju od svih tipova frazema, od fonetskih riječi do rečenice.

Fink-Arsovski (2002) razlikuje dva osnovna strukturna tipa poredbenih frazema: trodijelni i dvodijelni. Trodijelni strukturni tip (A+B+C) sadrži „komponentu koja se uspoređuje (A-dio), poredbeni veznik (B-dio) i komponentu s kojom se uspoređuje odnosno onu koja se stavlja u odnos s A-dijelom (C-dio)“ (Fink-Arsovski 2002). Kod upotrebe ovakvih frazema, kao poredbeni veznik, najčešće se pojavljuje veznik *kao*, iako se on ponekad zamjenjuje veznikom *poput*. Promjena veznika ne utječe na frazeološko značenje frazema, ali se upotrebom veznika *poput* mijenja oblik C-dijela. Naime, taj veznik zahtijeva genitiv: *bijel kao bjelokost* i *bijel poput bjelokosti*. Dvodijelni strukturni tip (B+C) puno je siromašniji od trodijelnog tipa, a izražen je fonetskom riječju i skupom riječi.

Trodijelni strukturni tip ne sadrži frazeme-fonetske riječi već su samo zastupljeni frazemi sa strukturom skupova riječi i rečenice. U korpusu je registrirano pet tipova skupova riječi: glagolski, pridjevski, priložni, imenički i zamjenički. Kod trodijelnih poredbenih frazema s rečeničnom strukturom razlikujemo dvodijelne rečenice, krnje rečenice s različitim tipovima C-dijela i bezlične rečenice (Fink-Arsovski 2002).

S obzirom na to da se u ovom radu bavimo glagolskim frazemima, u nastavku donosimo podjelu glagolskih poredbenih frazema sa strukturom skupa riječi. Uz pridjevske frazeme, glagolski frazemi sa strukturom skupa riječi najbrojnija su skupina u korpusu hrvatske poredbene

frazeologije. Unutar ove kategorija Fink-Arsovski (2002) razlikuje 19 strukturnih podtipova, a budući da ćemo se u ovom radu baviti i ovakvim tipovima frazemima, u nastavku donosimo njihovu podjelu:

- a) Glagol + poredbeni veznik + imenica
 - *napiti se kao duga*
 - *putovati kao kofer*
 - *pjevati kao slavuj*
 - *stajati kao stup*
 - *trčati (jurititi) kao zec*
- b) Glagol + poredbeni veznik + prijedlog + imenica
 - *govoriti kao iz bačve*
 - *hodati (ići) kao po jajima*
 - *vidjeti koga, što kroz maglu*
 - *rasti kao iz vode*
 - *vrtjeti se kao na žeravici*
- c) Glagol + poredbeni veznik + poimeničeni (glagolski) pridjev
 - *raditi kao blesav*
 - *izgledati kao naslikan*
 - *biti kao nov*
 - *pasti kao pokošen*
 - *zaspati (spavati) kao zaklan*
- d) Glagol + poredbeni veznik + pridjev + imenica
 - *plakati kao malo dijete*
 - *plakati kao ljuta godina*
 - *vući se kao gladna godina*
 - *pasti / padati kao zrela kruška*
 - *bojati se koga kao živog vruga*
- e) Glagol + poredbeni veznik + prijedlog + pridjev (zamjenica) + imenica
 - *mariti za koga, za što kao za lanjski snijeg*
 - *osjećati se kao kod <svoje> kuće*
- f) Glagol + poredbeni veznik + imenica + imenica u kosom padežu

- *nalikovati (sličiti) kao jaje jajetu*
 - *čuvati koga, što kao kvočka piliće*
- g) Glagol + poredbeni veznik + prijedlog + imenica + imenica u genitivu
- *paziti na koga, na što kao na zjenicu oka*
- h) Glagol + poredbeni veznik + imenica + prijedlog + imenica
- *živjeti kao bubreg u loju*
 - *naviknuti se <na što> kao magare na batine*
 - *juriti (trčati i sl.) kao muha bez glave*
 - *osjećati se kao riba u vodi*
 - *slagati se kao rogovi u vreći*
- i) Glagol + poredbeni veznik + imenica + prijedlog + poimeničeni pridjev
- *osjećati se kao riba na suhom*
- j) Glagol (glagolski skup) + poredbeni veznik + poimeničeni pridjev + prijedlog + imenica
- *zabavljati se (imati veselja) s čim kao nori s guslama*
- k) Glagol + poredbeni veznik + poimeničeni pridjev + imenica u kosom padežu
- *držati se koga, čega kao pijan plota*
- l) Glagol + poredbeni veznik + imenica + prijedlog + pridjev + imenica
- *gledati (buljiti, zablenući se) kao tele <u šarena vrata>*
- m) Glagol + poredbeni veznik + imenica + imenica u genitivu + prijedlog + imenica
- *čuvati (nositi, držati) koga, što kao kap vode na dlanu*
- n) Glagol + poredbeni veznik + prilog + imenica + prijedlog + imenica
- *čuvati (nositi, držati) koga, što kao malo vode na dlanu*
- o) Glagol + poredbeni veznik + (zamjenica) + broj + imenica
- *živjeti kao dva goluba*
- p) Glagol + imenica (poimeničeni pridjev) + poredbeni veznik + imenica + imenica (poimeničeni pridjev)
- *imati jezik kao krava rep*
- q) Glagol + poredbeni veznik + dvije imenice vezane veznikom i (gramatički neovisne jedna o drugoj)
- *živjeti kao golub i golubica*
 - *razlikovati se kao nebo i zemlja*

- *slagati se kao pas i mačka*
- r) Glagol + poredbeni veznik + prilog
 - *sjećati se čega kao danas*
- s) Glagol + poredbeni veznik + imenica (poimeničeni pridjev) + infinitiv
 - *spremati se kao gladan srat*

Fink-Arsovski (2002) navodi kako je podskupina sa strukturom glagol + poredbeni veznik + imenica najbogatija podskupina unutar glagolskih poredbenih frazema i čini oko 54%, dok u ukupnom broju frazema ona čini oko 23%.

2.1. (Ne)promjenjivost frazema

U prvom poglavlju naglasili smo kako je struktura frazema u pravilu veoma čvrsta (Menac 2007), a često do te mjere da se pojedina sastavnica frazema ne može zamijeniti nekom drugom riječju pa čak ni sinonimom, npr. moguće je reći *put pod noge*, a ne i **cesta/staza pod noge*, premda su riječi *put*, *cesta* i *staza* riječi bliskog značenja. Ipak, opća čvrstina frazema ne znači da ne može doći do neke promjene.

Naime, postoje frazemi kod kojih je moguće jednu sastavnicu zamijeniti sinonimom ili riječju koja joj je semantički bliska, npr. *čovjek od riječi (besjede)*, *oprati uši (glavu)*. Ponekad jednu sastavnicu frazema možemo zamijeniti i riječju koja joj nije bliska po značenju, npr. *praviti se Tošo (Englez)* ili *gledati kao tele u nova (šarena) vrata*. Ovakva promjena može se protumačiti namjernim izborom riječi koje imaju suprotno značenje ili dolaze iz suprotnih krajnosti (*bog-vrag*). Razlog promjene može biti i taj što se radi o usporedbi različitog podrijetla (*Tošo-Englez*) ili pak, iako je frazem izrečen različitim riječima značenje ostaje isto (nova vrata su šarena, ali s vremenom gube boju) (Menac 2007). Kada govorimo o mogućnosti zamjene jedne sastavnice frazema s nekom drugom riječju tada moramo spomenuti i frazemske varijante koji ulaze u književnu normu, ali su dijalektno ili lokalno obojene, npr. *za inat (dišpet)*, *dobiti šipak (figu)*. Nasuprot njima ističu se frazemi u kojima se dijalektna riječ upotrebljava bez zamjene riječju iz leksičkog fonda standardnog jezika no njihova je upotreba u standardnom jeziku tada stilski označena i ograničena, npr. *imati putra na glavi* (ne **maslaca* ili **masla*).

Menac (2007) naglašava da posebno treba promatrati i zamjene druge vrste, kao što su npr. gramatičke zamjene. Do njih dolazi kada u frazemu jednu sastavnicu treba zamijeniti drugom riječju zbog promjene gramatičkog, a ne leksičkog značenja, npr. alternacije glagola svršenog i nesvršenog vida: *primiti/primati k srcu, dovesti/dovoditi u zabludu, itd.* U ovu grupu spadaju i promjene oblika sastavnica - deklinacija, konjugacija, rod i dr., npr: *branio se/branit ću se rukama i nogama, časna riječ/(dajem) časnu riječ, zdrav/zdrava kao riba, moja/njegova desna ruka, itd.* Druge zamjene odnose se na istu primarnu sliku, ali u takvim frazemima subjekt i objekt radnje imaju različite odnose, npr. *dati košaru komu i dobiti (primiti) košaru* od koga ili *ostaviti na cjedilu* koga i *ostati na cjedilu*. Takve zamjene obuhvaćaju dva frazema, koji predstavljaju zapravo dvije slike, jer se radi o različitom odnosu subjekta i objekta radnje. U zamjene druge vrste spadaju i zamjene koje mogu dovesti do stvaranja antonimskih parova. Kod ovakvih promjena također dolazi do stvaranja dva frazema koji tvore antonimske parove, npr. *kratka vijeka-duga vijeka, ići uz dlaku-ići niz dlaku*. Međutim, ne tvore svi frazemi takve parove, npr. *desna ruka* (u značenju pomoćnik) nema svoj frazeološki antonim **lijeva ruka*. Promjene frazema na gramatičkoj razini nazivamo paradigmatičnošću.

Paradigmatičnost odnosno promjenjivost frazema ne podudara se s pojmom varijabilnosti o čemu ćemo govoriti nešto više u sljedećim poglavljima rada. U nastavku donosimo definiciju paradigmatičnosti koja je zapravo u opreci s već prethodno spomenutim pojmom varijabilnosti:

„Dok se kod varijantnosti mijenja oblik samog frazema neovisno o kontekstu, paradigmatičnost je uvjetovana upravo promjenom oblika pojedine komponente u zavisnosti od konteksta. Takva je promjena oblika jedne sastavnice (ili više njih) formalno gramatička kategorija i nema utjecaja na frazeološko značenje.“ (Fink-Arsovski 2002: 21).

Fink-Arsovski (2002) navodi tri vrste paradigmatičnosti: nultu, djelomičnu i potpunu paradigmatičnost. Nulta paradigmatičnost odnosi se na frazeme kod kojih nije moguća bilo kakva promjena već takvi frazemi djeluju u unaprijed prihvaćenom obliku. Djelomična paradigmatičnost uvjetovana je morfološkim faktorima, npr. jednina, množina, ili semantičkim faktorima, dok potpuna paradigmatičnost podrazumijeva mogućnost raznovrsnih promjena frazema u skladu s gramatičkim osobinama njegovih komponenata. Kada je riječ o poredbenim frazemima tada možemo govoriti o nultoj i djelomičnoj paradigmatičnosti, a budući da potpuna paradigmatičnost

podrazumijeva mijenjanje svih sastavnica frazema, nju ne možemo primijeniti na poredbenu frazeologiju jer bi tada došlo do promjene svih (odnosno gotovo svih) kategorija A-dijela i C-dijela što nije svojstveno ovom frazeološkom tipu.

Budući da ćemo se u ovom radu, između ostalog, baviti trodijelnim tipom poredbenih frazema u nastavku ćemo prikazati varijante djelomične paradigmatičnosti takvih frazema. Najprije treba istaknuti kako se glagolskim i pridjevskim frazemima mogu mijenjati oblici A-dijela. U slučaju da se radi o infinitivu, on može mijenjati vid, vrijeme, način, broj, lice, rod, ali sve te promjene nisu neograničene jer one moraju biti u skladu s frazeološkim značenjem (Fink-Arsovski 2002: 22). Tako, na primjer, ako je u C-dijelu imenica u nominativu u obliku množine, u A-dijelu ne možemo upotrijebiti glagol u jednini (*Susjedova se djeca **slažu kao rogovi u vreći***).

Nadalje, u C-dijelu dolazi do promjena broja imenice u nominativu „ako za to postoje značenjski uvjeti u diskursu i ako se ne radi o imenici koja ne mijenja kategoriju“ (Fink-Arsovski 2002: 23). Zanimljiv slučaj koji spominje Fink-Arsovski je slučaj poredbenih frazema s etnikom u C-dijelu (npr. *pušiti kao Turčin, piti kao Rus*) gdje su moguće promjene broja imenica (npr: *moj je susjed donedavno **pio kao Rus ili Na proslavi su studenti pili kao Rusi***) no nije moguća promjena roda. Prihvatljive su samo varijante u muškom rodu (*moja je poznanica na proslavi Nove godine **pila kao *Ruskinja***). Kod poredbenih frazema čiji se C-dio sastoji od prijedloga i imenice ili je imenica uvjetovana prilogom ili brojem, nema promjene. To znači da u takvim frazemima može doći do promjene samo u A-dijelu, npr. *hodati (ići) kao po jajima, čuvati (nositi, držati) kao malo vode na dlanu*. Isto vrijedi i za frazeme s prilogom u C-dijelu, npr. *sjećati se čega **kao danas***.

3. Modifikacije frazema

Spomenuli smo kako zamjene kod frazema imaju strogo određene granice, međutim frazemi se često pojavljuju u publicističkom funkcionalnom stilu, u novinama, na radiju i na televiziji, a njihova uporaba tamo nije slučajna. Naime, osim obavijesti, takvi frazemi nose veliku izražajnost i specifičnost izraza što privlači pažnju čitatelja i slušatelja (Kovačević i Mihaljević 2005). Upravo se zato u novinskim naslovima često pojavljuju frazemi jer oni kao takvi pobuđuju želje čitatelja da pročitaju određeni članak, a kako bi se ta funkcija što bolje ispunila, u frazemima često dolazi i do različitih modifikacija, kontaminacija i transformacija, što zbog neuobičajenosti, a ipak poznatosti strukture još više privlači pažnju čitatelja. Ovdje treba naglasiti kako modifikacije frazema nisu odstupanja već posve tipičan način uporabe frazema (Jozić i dr. 2006). Međutim, mogućnost promjene sastavnica frazema nije jednaka za sve frazeme. Jozić i dr. (2006) ističu kako najviše slobode dopuštaju glagolske frazeološke sastavnice frazema, a najmanje imenske i pridjevske.

Parizoska (2007) se slaže s tim da se upotrebom frazema u novinskim naslovima želi postići određeni stilski efekt no ističe da „modificirani izrazi ne moraju biti samo stilske varijante - promjenom relevantnih aspekata frazema mogu nastati nova značenja. Pritom je važno istaknuti da nema apsolutne slobode u preinakama kanonskog oblika frazema.“ (Parizoska 2007: 173). Nadalje, Parizoska (2007) dolazi do zaključka da je najpromjenjiviji dio frazema njegov leksički sastav, a najbrojniji su primjeri leksičke supstitucije odnosno zamjene jedne ili više frazemskih sastavnica drugim leksemima s čime se slažu i Jozić i dr. (2006). Važno je istaknuti da modificirani izrazi imaju drugačije značenje od izvornog te da je takve modifikacije tada moguće interpretirati samo u kontekstu (Parizoska 2007). Drugi vidovi modifikacije frazema su dodavanje ili izostavljanje pojedinih dijelova frazema. Bez obzira na promjene, u frazemima ostaje nepromijenjen njihov najprepoznatljiviji dio, onaj zbog kojeg se ne gubi na informativnosti, a zbog kojeg se istovremeno ne gubi na funkcionalnosti teksta. Parizoska (2007) nailazi i na morfosintaktičke modifikacije kao što su poimeničenje glagola, umanjenice, negacija, te promjene glagolskog vremena, načina i vida, npr.: „*Ostavkama i kaznama na lovce u mutnom*” (*loviti u mutnom*), „*Ispekli pa rekli*” (*ispeci pa reci*). Pojavljuje se i specifična vrsta modifikacije u kojoj ne dolazi do promjene na leksičko-gramatičkoj strukturi frazema. Takvi frazemi se koriste u njihovom kanonskom obliku no leksička značenja sastavnica se kod njih ponovno aktualiziraju, odnosno dolazi do desemantizacije što znači da se u isto vrijeme aktivira i leksičko i frazeološko

značenje pojedinih riječi u sastavu frazema, npr.: „*Druga strana medalje*“ (članak o skandalima vezanim za korištenje nedopuštenih stimulativnih sredstava na Olimpijskim igrama).

Prva istraživanja o modifikacijama frazema pokazala su kako su modifikacije frazema karakteristične za određene funkcionalne stilove, a najviše za novinarski i književnoumjetnički stil. Kada je riječ o namjernim preinakama frazema, autori zapravo prilagođavaju oblik frazema kontekstu kako bi se postigao određeni stilski efekt kod čitatelja. Međutim, novija istraživanja pokazuju da modifikacije frazema nisu samo izraz jezične kreativnosti pojedinaca, već je riječ o sada već raširenoj pojavi koja se javlja u različitim jezicima i različitim diskursima, kao što su npr. književna djela, reklame, politički govori, itd. (Parizoska 2019). Također, istraživanja su pokazala da modifikacije frazema nisu pojava samo na jezičnoj već i na konceptualnoj razini te da njima upravljaju neki kognitivni mehanizmi. U nastavku ćemo pokušati pobliže objasniti termine vezane uz ovu temu.

4. Proces nastanka i razumijevanja značenja frazema

Različite frazeološke teorije slažu se s tim da frazemi, kao ustaljene sveze riječi, imaju svoje posebno značenje, odnosno imaju drugačije značenje od značenja pojedinih riječi od kojih su sastavljeni. Međutim, kada je riječ o samom procesu nastanka frazeoloških značenja te načinu na koji ih govornici razumiju, među njima se javljaju važne razlike. Stoga ćemo u nastavku rada navesti različite teorijske pristupe ovom procesu i mogućnosti razumijevanja frazeološkog značenja.

4.1. Tradicionalni pristup nastanku i razumijevanju frazeološkog značenja

U ruskoj se frazeološkoj teoriji naglašava kako frazemi nastaju na temelju slobodnih sveza riječi što dovodi do zaključka da je značenje frazema jednako zbroju pojedinačnih značenja sastavnica frazema, dakle kompozicionalno. Ruski teoretičari objašnjavaju da značenja pojedinih sastavnica blijede dok potpuno ne nestanu, a u isto vrijeme ista konstrukcija poprima drugo, novo značenje u odnosu na broj značenja sastavnica (Parizoska 2019). Također, neke riječi podliježu preobrazbi značenja odnosno desemantizaciji koja može biti djelomična ili potpuna. Zagrebačka frazeološka škola ugledala se na rusku frazeološku teoriju pa Fink-Arsovski (2002) objašnjava desemantizaciju kao semantičku preobliku svih ili dijela frazeoloških sastavnica u frazemu. Desemantizacija može biti potpuna što znači da su sve sastavnice frazema semantički preoblikovane ili djelomična kada samo dio sastavnica izgubi svoje prvotno leksičko značenje. Budući da frazemi nastaju semantičkom preoblikom slobodnih sveza riječi, često jedna konstrukcija može imati i slobodno i preneseno, odnosno frazeološko značenje (Menac 2007), a zapravo to ovisi o upotrebi izraza u kontekstu. Tako, na primjer, kada bismo u kontekstu karnevala upotrijebili slobodnu svezu riječi *skinuti krinku s lica* (kao u primjeru iz korpusa hrWaC: *Jesi li, nepoznata ženo, uistinu Lina? Ako jesi, skini krinku - zamoli Alfred drhtavim glasom . - Evo - reče krabulja i otkrije krasno lice.*), u njoj ne bi došlo do semantičkog pomaka. Međutim, kada bismo spomenutu svezu riječi upotrijebili u drugačijem kontekstu (npr. *Konačno postaje vidljivo tko kakvu ulogu igra, tko je glumio a tko iskreno igrao, tko je skinuo krinku s lica*; hrWaC), sve riječi, odnosno leksemi unutar frazema promijenili bi svoj značenjski status i postali frazeološke komponente. Iako su, prema takvim tradicionalnim pristupima, sastavnice unutar frazema semantički prazne, u sljedećoj fazi obrade, prilikom desemantizacije, frazem kao

cjelina dobiva novo značenje. U dubinskoj strukturi ostaje slika, odnosno neka vrsta slikovne poruke koju Fink-Arsovski (2002) naziva semantičkim talogom koja istovremeno pomaže pri formiranju frazeološkog značenja, tj. pomaže pri njegovu dešifriranju. Tako se u frazemu *skinuti krinku s lica komu* razvilo frazeološko značenje *razotkriti čije namjere (obično loše), raskrinkati koga* (Menac i dr. 2014). Neki autori, unutar zagrebačke frazeološke škole, smatraju da su frazemi zapravo mrtve metafore. Tako Matešić (1978) tvrdi da su frazemi nekad bile metafore koje su se s vremenom ustalile u tolikoj mjeri da više ne izazivaju metaforičko tumačenje.

U ovom potpoglavlju vidjeli smo da se, kada je riječ o tradicionalnom frazeološkom pristupu, nastanak frazeološkog značenja objašnjava kao posljedica značenjske preoblike jedne ili više riječi u frazemu, pri čemu se preoblika poistovjećuje s gubitkom osnovnih značenja sastavnica frazema. Za razliku od tradicionalnog pristupa, u kognitivnoj lingvistici procesu razumijevanja značenja frazema pristupa se znatno drugačije, o čemu ćemo govoriti u idućem potpoglavlju.

4.2. Kognitivni pristup nastanku i razumijevanju frazemskog značenja

U kognitivnoj lingvistici procesu razumijevanja značenja frazema pristupa se drugačije. Naime, kognitivni lingvisti smatraju da frazemi nisu isključivo jezična pojava već su oni proizvod našeg konceptualnog sustava.

Kognitivna lingvistika u središte stavlja čovjeka, odnosno čovjekovo mišljenje i (među)djelovanje u kulturi i svijetu koji su temelj za razumijevanje i opisivanje jezika. Osim toga, kognitivni lingvisti teže tome da opis jezika bude usklađen s rezultatima istraživanja ljudske spoznaje (što se u literaturi naziva postavkom kognitivnosti) te se zbog toga prednost daje značenju, a semantika postaje čimbenik koji ujedinjava sve razine jezika (Stanojević 2013). Razni kognitivni lingvisti dali su različite klasifikacije kognitivnih procesa za razumijevanje jezičnih pojava, a sposobnost usmjeravanja pažnje, uspoređivanja, kategorizacije, odabira perspektive ili ustrojavanja samo su neki od kognitivnih procesa koji su bitni za razumijevanje značenja (Croft i Cruse 2004).

Nadalje, kognitivna semantika u analizu jezičnih pojava uključuje metaforičke procese. Velika većina frazema svoj izvor ima u različitim metaforama te zato u okviru frazeologije nalazimo frazeme koji se konceptualno grupiraju, te nam omogućuju analizu semantičkih taloga na bazi kojih je formirano značenje (usp. Fink-Arsovski 2002).

Kada bismo ušli u dublju analizu rekli bismo da je metafora zapravo sredstvo pomoću kojeg jedno iskustveno područje doživljavamo posredstvom drugog, odnosno konceptualna metafora je jedan od kognitivnih procesa konstruiranja značenja na temelju kojih povezujemo dvije domene: izvornu (engl. *source domain*) i ciljnu (engl. *target domain*) (Stanojević 2013). Tako se u primjeru „*Želja odbora ovog društva je da u njihovim mladima gori neugasiva ljubav za Hrvatsku i Boga po uzoru na blaženog Alojzija Stepinca čije ime društvo nosi*“ (Stanojević 2013), ljubav koja je izvorna domena opisuje kao nešto što je neugasivo i što može gorjeti, a naša znanja o vatri (postojanje različitih intenziteta vatre, njena toplina, itd.) koja je u ovom primjeru ciljna domena koristimo da bismo govorili o ljubavi jer ljubav isto tako može buknuti, može biti vatrena, žarka, itd.-dakle riječ je o konceptualnoj metafori LJUBAV JE VATRA. Uspoređujući dvije domene znanja, u ovom primjeru LJUBAV i VATRA, dolazimo do različitih veza između tih dviju domena, a te veze nazivamo preslikavanjima (engl. *mapping*).

U kognitivnoj se lingvistici tvrdi da „prilikom nastanka frazema ne sudjeluju pojedine riječi već konceptualne domene, a konceptualna metafora je kognitivni mehanizam koji služi kao veza između dviju domena“ (Parizoska 2019). Pomoću izvornih domena često se mogu metaforički strukturirati različite ciljne domene, a to su često neke emocije, događaji i stanja. Također, nastanak konceptualnih metafora „uvjetovan je iskustvenim i kulturološkim čimbenicima, zbog čega su neka metaforička preslikavanja univerzalna, dok su druga kulturološki uvjetovana“ (Parizoska 2019). Parizoska (2019) dalje navodi kako se frazeološko značenje, osim na konceptualnoj metafori, temelji i na konceptualnoj metonimiji i konvencionalnosti. Za razliku od metafore koja povezuje dvije konceptualne domene, kod konceptualne metonimije prijenosnik i sadržaj su u bliskoj iskustvenoj vezi odnosno pripadaju istoj domeni (Stanojević 2019). Konceptualna metonimija jako je raširena u svakodnevnom jeziku i javlja se u brojnim izrazima i konceptualnima odnosima kao što su SPREMNIK ZA SADRŽAJ, DIO ZA CJELINU, UZROK ZA POSLJEDICU, itd. Na primjer, „...a onda sjede i iskapi punu čašu, koja bijaše pred njim.“ riječ čaša koristi se umjesto tekućine koja je u njoj sadržana - dakle

radi se metonimiji SPREMNIK ZA SADRŽAJ (Stanojević 2013). Kao primjer frazema u hrvatskom jeziku koji se zasniva na metonimiji možemo uzeti primjer *zaprostiti čiju ruku* u značenju *ponuditi kome brak* koji se zasniva na metonimiji RUKA ZA OSOBU. Konvencionalno znanje jest „znanje koje je zajedničko nekoj skupini ljudi, odnosno koje služi kao pozadina na temelju koje razumijemo određene koncepte, a time i leksičke jedinice koje su njihova manifestacija“ (Parizoska 2019). Na primjer, „značenje frazema *imati pune ruke posla* može se opisati na temelju konvencionalnog znanja o veličini i funkciji ruke: ako u ruci držimo neki predmet, ne možemo je koristiti za neke druge radnje“ (Parizoska 2019).

Kognitivni lingvisti stoga tvrde da značenje frazema proizlazi iz značenja njegovih sastavnica, ali treba paziti da motivacija frazema ne implicira predvidljivost njegova značenja. Neke se riječi javljaju u frazemima upravo zato što su motivirane kognitivnim mehanizmima, npr. engl. *fire* (*vatra*) i engl. *burn* (*gorjeti*) u frazemima koji označavaju *ljutnju* konceptualiziranu kao *vatra*, što znači da se nastanak frazeološkog značenja temelji i na konceptualnoj razini, a ne samo jezičnoj. Iz tog proizlazi da, budući da je veliki broj frazema konceptualno motiviran, govornici mogu razumjeti frazeološko značenje danog frazema na temelju značenja njegovih sastavnica. Osim uloge kognitivnih mehanizama, u kognitivnolingvističkom opisu jeziku ističe se i doprinos strukture značenju frazema o čemu će biti više riječi u sljedećem potpoglavlju rada.

4.3. Konstrukcijska gramatika i značenje frazema

Konstrukcijska gramatika (Goldberg 1995, 2006) relativno je novi model opisa jezika koji se razvijao posljednjih desetljeća prvenstveno na engleskom govornom području. Osnovna strukturna jedinica jezika kao sustava u okviru konstrukcijske gramatike je konstrukcija. Lingvisti koji promatraju jezik kroz ovu teoriju pod značenjem konstrukcije podrazumijevaju pored „semantike (propozicionalnog značenja) i pragmatiku, tj. komunikacijski aspekt značenja konstrukcija“ (Lagumdžija 2013). Sljedbenici ove teorije gramatičku konstrukciju promatraju kao jedinstvo forme i sadržaja čije se značenje ne može iščitati iz značenja pojedinih sastavnica već značenje neke konstrukcije nadilazi značenja njegovih sastavnica (Parizoska 2019). Razvoj konstrukcijske gramatike motiviran je proučavanjem idiomatskih, odnosno frazeoloških, konstrukcija (Croft i Cruse 2004) koje su poslužile kao primjer koji dokazuje da, kada je riječ o

frazemima, „u konstrukcijskom su pristupu njihova semantička, sintaktička i pragmatička obilježja izravno povezana sa specifičnom konstrukcijom“ (Parizoska 2019).

Goldberg (1995) je definirala konstrukcije, a ne riječi, kao osnovne jedinice jezika u kojima je značenje pridruženo određenoj formi te u kojima ne postoji sinonimija. Formalne razlike su vidljive u semantici, odnosno ne postoje dvije apsolutno identične konstrukcije jer su značenja tih konstrukcija uvijek različita. Još neke karakteristike koje Goldberg (1995) donosi su sljedeće: značenje konstrukcije determinira značenje glagola, a glagoli kao jezgra pojedinih konstrukcija prilagođavaju se konstrukcijama; svaka konstrukcija sastoji se od više dijelova što znači da se značenje rečenice izvodi kao zbroj značenja pojedinih riječi i značenja relacija između njih. U konstrukcijskom pristupu jeziku, jedna od najvažnijih karakteristika je da je značenje neke konstrukcije više od zbroja značenja njegovih sastavnica. Već smo spomenuli kako, kada je riječ o frazemima, njihova semantička, sintaktička i pragmatička obilježja izravno su povezana sa konstrukcijom. Tako u sljedećim primjerima koje navodi Parizoska (2019), a koji se nazivaju formalnim idiomima:

(1)

a. Max won't eat shrimp, **let alone** squid.

b. He wouldn't give a nickel to his mother, **let alone** ten dollars to a complete stranger.

(2)

a. What is this scratch doing on the table?

b. What do you think your name is doing in my book?

(1) a. *let alone* (a kamoli) govorniku omogućuje da se referira na prethodnu tvrdnju, a u isto vrijeme da uputi slušatelja na novu tvrdnju (*Max neće jesti škampe, a kamoli lignje*). U konstrukcij *What's X doing Y* (*otkud X u Y-u*) govornik od sugovornika zahtijeva objašnjenje i u isto vrijeme pokazuje da postoji određeni nesklad u sceni koja se opisuje: primjer (2) a. *Otkud ova ogrebotina na stolu?* „Iako neka konstrukcija može sadržavati određene lekseme (npr. *let alone*), njezini pojedini dijelovi mogu biti otvoreni što znači da se u njih mogu uvrstiti različite

leksičke jedinice, ali one uvijek moraju biti u skladu sa značenjem cijele konstrukcije“ (Parizoska 2019). Osim formalnih idioma postoje i frazeološki okviri, „konstrukcije koje imaju specifična značenja, a njihovi se otvoreni dijelovi mogu nadopuniti različitim leksičkim jedinicama. Međutim, njihov izbor sužava sama konstrukcija“ (Parizoska 2019). U sljedećem primjeru oštrina nekog alata, tj. jačina kojom neki predmet svijetli odnosi se na čovjekovu inteligenciju, pri čemu je taj predmet dio skupine (npr. jedna od olovaka u kutiji ili jedna od žarulja na lusteru).

(3)

not the sharpest pencil in the box

not the sharpest tool in the shed

not the brightest crayon in the box

not the brightest bulb in the chandelier

Frazemi u značenju (3) *glup* pokazuju da, iako govornik u otvorene dijelove može uvrstiti različite leksičke jedinice, zbog značenja same konstrukcije njezine leksičke realizacije su ograničene (Parizoska 2019). Nadalje, Parizoska (2019) navodi kako su dosadašnja frazeološka istraživanja hrvatskog jezika pokazala doprinos strukture značenju frazema. Jedan od primjera su frazemi koji u svom sastavu imaju prijedložno-padežni izraz *s u*. Prijedlog *u* „odražava konceptualizaciju nekog entiteta kao SPREMNIKA pa tako u frazemima s prijedlogom *u* situacije se i stanja metaforički strukturiraju kao spremnici“ (Mikelić Preradović 2014), npr. *biti u klopci, pasti u komu, itd.* Konstrukcija *u + lokativ* označava „položaj entiteta u unutrašnjosti spremnika što se metaforički preslikava na stanje“ (isto 2014), npr. *biti u bedu, biti u škripcu, itd.*, dok konstrukcija *u + akuzativ* označava „kretanje entiteta prema unutrašnjosti spremnika što se metaforički odnosi na dolazak u neko stanje“ (isto 2014), npr. *doći u formu, pasti u očaj, itd.*

Dolazimo do zaključka da u kognitivnolingvističkome pristupu, osim uloge kognitivnih mehanizama kao što je konceptualna metafora ili konceptualna metonimija naglašava se i doprinos strukture značenju frazema. To je vidljivo u gore spomenutim primjerima. S obzirom na temu ovog rada, u nastavku ćemo reći nešto više o glagolskim frazemima.

5. Glagolski frazemi

Jedna od važnijih odlika glagolskih frazema jest upravo snažna povezanost jezične konstrukcije i značenja. Naime, glagolski su frazemi „konstrukcije sastavljene od glagola i glagolskih dopuna koji na konceptualnoj razini opisuju događaje u kojima sudjeluje određen broj i vrsta entiteta“ (Parizoska 2019).

Kad je riječ o njihovom konceptualnom ustrojstvu, glagolski frazemi opisuju događaje, sudionike koji su dio njih te međusobne odnose, tj. povezanost između sudionika. To znači da glagolski frazemi opisuju događaje koji su jezični izraz ljudskog iskustva od kojih svaki događaj ima svoju konceptualnu jezgru koja se sastoji od relacije i različitog broja sudionika kojima se dodaju neke semantičke uloge (npr. agens, tema, cilj), a ovisno o kojoj je relaciji riječ (percepcija, prijenos, gibanje, itd.) (Parizoska 2019). Na gramatičkoj razini to su konstrukcije sastavljene od subjekta, predikata i/ili drugih dopuna (Parizoska i Omazić 2020). Kao što smo prethodno spomenuli, glagolski frazemi jezična su manifestacija događajnih shema, a upravo Parizoska i Omazić (2020) događajne sheme objašnjavaju kao specifične vrste situacija u kojima sudjeluje jedan ili više sudionika, a naglasak je na njihovim međusobnim odnosima. Takve se situacije očituju u gramatičkoj strukturi frazema.

Dok neki glagolski frazemi imaju specifičnu gramatičku strukturu zbog svojih sastavnih dijelova, situacije koju opisuju i uključenih sudionika, značajan broj glagolskih frazema ne pojavljuje se uvijek u istom obliku. Naime, svaki govornik može neki događaj (npr. stanje, kretanje, prijenos) opisati na svoj način, a bilo koja takva konceptualna promjena dovodi do izmjena na leksičkoj razini, bilo da se radi o izmjenama leksičkog sastava i(li) strukture frazema (Parizoska 2019). O promjenjivosti frazema smo već nešto govorili u prethodnim poglavljima, ali u idućem ćemo pokušati točnije objasniti koje su promjene svojstvene frazemima, a koja su ograničenja te postoji li razlika između promjenjivosti i varijabilnosti frazema.

6. Varijabilnost frazema

U potpoglavlju 2.1. spominjali smo nepromjenjivost, odnosno promjenjivost frazema i došli do zaključka da, iako se frazemi smatraju izrazima čvrste strukture, tj. izrazima s definiranim brojem sastavnica, određenim rasporedom i međusobnim gramatičkim odnosima, neke su promjene ipak moguće. To su (1) promjena leksičkog sastava, (2) dodavanje novih elemenata u sastav frazema ili pak može doći do (3) promjene gramatičke strukture cijelog izraza, itd. Također smo spomenuli da se pojam promjenjivosti frazema ne podudara sa pojmom varijabilnosti pa ćemo u ovom poglavlju govoriti nešto više o pitanju variranja frazema, odnosno pokušat ćemo objasniti razliku između frazeoloških varijanata te posebnih sinonimnih izraza frazema.

6.1. Stabilnost i ograničenja forme frazema

Iako su frazemi izrazi kojima je stabilnost forme jedna od važnijih karakteristika, primjetili smo da su brojne promjene ipak moguće (vidi potpoglavlje 2.2.). S obzirom na dosad spomenuto, dolazimo do zaključka da, bez obzira na razlike u teorijskim pogledima na stabilnost forme frazema, i ruska i anglo-američka frazeološka teorija upućuju na to da se frazemi međusobno razlikuju po stupnju varijabilnosti. Dok neki frazemi nemaju gotovo nikakve promjene, drugi dopuštaju manje ili veće izmjene leksičkog sastava i strukture.

Nedavno su provedena istraživanja na velikim računalnim korpusima koji sadrže veliki broj primjera upotrebe iz stvarnog svijeta, između ostalog, i frazema te pružaju podatke o učestalosti, pokazala da iz takvih podataka možemo opisati koliko je forma frazema uistinu stabilna te kojim to promjenama oni podliježu. Ove studije su pokazale i da je broj frazema koji se javljaju u istom obliku relativno malen, dok su leksički sastav i struktura velikog broja takvih izraza promjenjivi (Parizoska 2019).

Cacciari i Glucksberg (1991) smatraju da upotreba frazema u obliku različitom od izvornog mora imati neku komunikacijsku ili diskursnu svrhu te da pri tome slušatelj ili čitatelj mora moći zaključiti zašto je došlo do promjene. Ako bismo prihvatili takvu postavku da je svaki izraz kreiran radi neke komunikacijske svrhe, bilo bi realno pretpostaviti da će kod takvih frazema i sama promjena biti razumna i prihvatljiva. Tako Parizoska (2019) navodi primjer:

break the ice (dosl. razbiti led) u značenju *svladati početnu nelagodu u društvenim situacijama*. Za ovaj frazem prihvatljivi su sljedeći leksički oblici: *crack the ice* (dosl. *slomiti led*), *break the frost* (dosl. *razbiti mraz*) i *break the chill* (dosl. *razbiti hladnoću*). Sva tri izraza na različit način opisuju intenzitet početne nelagode u društvenim situacijama, odnosno opisuju različit intenzitet savladavanja nelagode te je zato moguće upotrijebiti glagol *break* koji označava jači intenzitet te glagol *crack* koji označava slabiji intenzitet. Svi su ovi izrazi prihvatljivi zato što izražavaju kakav prekid, a hladnoća se u svim primjerima metaforički odnosi na međuljudske odnose. Iz ovoga bismo mogli zaključiti da pojedinci mogu mijenjati leksičko-gramatičko ustrojstvo frazema s obzirom na svoje komunikacije potrebe, pri čemu je iznimno važno sačuvati vezu između izvornog i izmijenjenog oblika „kako bi motivacija za promjenu bila jasna, a novonastali oblik razumljiv“ (Parizoska 2019).

6.2. Frazeološka varijanta ili poseban sinonimni frazem

Pitanje variranja oblika frazema dosta je složeno jer ponekad ne znamo je li posrijedi neka varijanta frazema ili poseban sinonimni frazem. Fink-Arsovski (2002) smatra da se kod varijabilnosti mijenja oblik frazema neovisno o kontekstu dok se kod promjenjivosti mijenja samo pojedina komponenta frazema ovisno o kontekstu no u tom slučaju takva promjena sastavnice (ili više njih) nema utjecaja na frazeološko značenje.

Prema Menac (2007: 70) variranje se može pojaviti na fonetskom planu (npr. *kao kroz/kroza san, kao/ko od majke rođen*), na morfološkom planu (npr. *tražiti dlaku u jajujajetu, meka/mekoga srca*), na tvorbenom planu (*naš čovjek/čovo, pametna glava/glavica*), na sintaktičkom planu (*rastati se sa životom/od života, proći sito/kroz sito i rešeto*) i na leksičkom planu. Na leksičkom planu postoji više različitih tipova variranja oblika frazema. Kod prvog tipa jedan element frazema se zamjenjuje svojim sinonimom (npr. *do zadnje/posljednje kapi krvi, gubiti/tratiti vrijeme*). Drugi tip podrazumijeva zamjenu elemenata koji nisu u međusobnom sinonimskom odnosu (npr. *stari mačak/lisac, pokazati zube/kandže*), dok se trećim tipom nazivaju međusobno zamjenjivi elementi koji katkad čak ne pripadaju istoj vrsti riječi (npr. *spavati kao top/zaklan, praviti se lud/Tošo*). Četvrti tip se naziva još i leksičko-kvantitativnim variranjem jer izostavljanjem sastavnica frazem mijenja opseg (npr. *nemati pojma <o pojmu>, pjevati <uvijek> istu pjesmu*).

Kako bismo mogli bolje razumijeti razlike između frazeoloških varijanata i sinonima u nastavku donosimo definicije istih. Fink (1994) navodi kako frazeološke varijante imaju isto značenje, isti leksički sastav, jednaku ili neznatno izmijenjenu sintaktičku konstrukciju, istu rekciju te istu stilsku obojenost i konotativno značenje. Iz toga proizlazi da „frazološkim varijantama možemo smatrati izraze u kojima se pojedine sastavnice zamjenjuju bliskoznačnicama, dok se sinonimima smatraju frazemi koji imaju različit leksički sastav, a čija značenja su bliska“ (Parizoska 2019). Ako dva frazema imaju različitu strukturu, tada se podrazumijeva i njihova različita upotreba što znači da takve izraze ne možemo međusobno zamjenjivati u kontekstu. Tako Menac (2007) smatra konstrukcije *baciti na cestu koga* i *naći se na cesti*, *ostaviti na cjedilu koga* i *ostati na cjedilu* zasebnim jedinicama, odnosno „različitim frazemima, a ne inačicama istog frazema jer se radi o različitom odnosu između subjekta i objekta radnje“ (Parizoska 2019). Nadalje, Fink (1994) tvrdi kako varijante, osim po leksičkom sastavu i strukturi, možemo razlikovati od sinonima pomoću predodžbe na temelju kojeg je nastalo frazeološko značenje. Na primjer, u izrazima *blijed kao kreč* i *blijed kao zid* što znači *jako blijed* značenje se temelji na istoj predodžbi te ih smatramo varijantama iste konstrukcije. Međutim, ako se značenje ne temelji na istoj predodžbi tada govorimo o sinonimima. Takav su primjer izrazi *pijan kao zemlja* i *pijan kao letva* u značenju *jako pijan* jer im se frazeološko značenje temelji na različitim predodžbama.

Kada je riječ o frazeološkim varijantama, nešto drugačiji pristup nalazimo u kognitivnoj lingvistici. Unutar teorijskog okvira kognitivne lingvistike frazeološke varijante možemo definirati kao:

„...jedinice sličnog leksičkog sastava koje opisuju specifičnu situaciju i sudionike koji su dio nje, a to znači da imaju istu konceptualnu osnovu. Ista osnova može biti realizirana u obliku različitih predodžbi, a to se u jeziku odražava promjenama leksičko-gramatičkog ustrojstva danog frazema. Zbog toga među varijantnim oblicima mogu postojati određene razlike u leksičkom sastavu, strukturi, značenju i upotrebi.“ (Parizoska i Filipović Petrović 2020).

Tako ne smatramo samo konstrukcije *blijed kao kreč* i *blijed kao zid* frazeološkim varijantama već i konstrukcije *pijan kao zemlja* i *pijan kao letva* jer, iako se temelje na različitim predodžbama, ove konstrukcije imaju približno sličan leksički sastav te imaju zajedničku konceptualnu osnovu (isto 2020). Isto tako, unutar skupine poredbenih frazema, frazeološkim

varijantama možemo smatrati i „one konstrukcije u kojima se pojavljuje pridjev, tj. glagol, npr. *crven kao paprika* i *pocrvenjeti kao paprika* ili *blijed kao krpa* i *probljedjeti kao krpa* jer se relacija među sudionicima konstruira na različite načine“ (Parizoska 2019). Konstrukcije poput *baciti na cestu koga* i *naći se na cesti*, *ostaviti na cjedilu koga* i *ostati na cjedilu* unutar kognitivnolingvističkog teorijskog okvira također možemo smatrati varijantama jer se u ovim primjerima isti događaj jezično može kodirati na više načina (isto 2019).

Vidjeli smo da se varijante definiraju u tradicionalnoj frazeološkoj teoriji kao „izrazi sličnog sastava i strukture koji odražavaju istu predodžbu i mogu se međusobno zamjenjivati u svim kontekstima“ (isto 2019), pri čemu ne dolazi do utjecaja na frazeološko značenje. Nasuprot spomenutom, u kognitivnolingvističkome pristupu, svaka varijanta istog frazema nastaje od strane govornika koji opisuje neki događaj izborom pojedinih frazeoloških sastavnica i gramatičkih konstrukcija. Pri tom „konceptualni sadržaj ostaje isti, ali među varijantnim oblicima mogu postojati razlike u značenju i upotrebi“ (isto 2019). Tako dolazimo do zaključka da se u kognitivnolingvističkom pristupu varijantama smatraju i konstrukcije čija se značenja ne temelje na istoj predodžbi kao i jedinice koje se biraju pri opisu nekog događaja od strane govornika (različite perspektive).

Osim razgraničenja od sinonima, javlja se još pitanje u vezi s frazeološkim varijantama. Ono je vezano uz pretpostavku da, kada varijante definiramo kao inačice iste frazema, jedna je konstrukcija primarna u odnosu na ostale te se obično naziva kanonskim ili osnovnim oblikom. (isto 2019).

U formalnim pristupima to bi značilo da postoji osnovni oblik iz kojeg se transformacijama ili modifikacijama mogu izvesti drugi gramatički oblici. Međutim, u kognitivnolingvističkome pristupu ne postoji koncept temeljnog oblika neke konstrukcije iz kojeg prozlaže drugi oblici, što uključuje i varijante frazema. Parizoska (2019) je to objasnila s pomoću primjera *bring the curtain down* (dosl. *spustiti zavjesu, okončati što*) i *the curtain comes down* (dosl. *zavjesa se spustila, završilo je što*) te *biti na ledu* (*biti onemogućen u djelovanju ili obavljanju posla*) i *staviti na led koga* (*oduzeti mogućnosti djelovanja komu*). Oblik i značenja ovih primjera rezultat su različite konceptualizacije istog događaja te niti jedan od ovih izraza nije izveden iz onog drugog. Zato se ovdje ne može govoriti o jednom obliku frazema koji je

izvoran, već, kako Parizoska navodi: „samo o određenoj frazeološkoj konfiguraciji koja je najuobičajeniji prikaz nekog događaja.“ (Parizoska 2019).

Langlotz (2006) tvrdi da su varijacije frazema fenomen jezika u upotrebi. Stoga, promjenjiva priroda takvih izraza može se izravno promatrati samo putem stvarnih podataka u upotrebi. Zahvaljujući, već spomenutim, suvremenim računalnim korpusima koji sadrže veliki broj primjera stvarne upotrebe određenih konstrukcija te pružaju brojne podatke, između ostalog i one o frekvenciji konstrukcija, korpusi nam daju uvid u stabilnost forme te različite vrste promjena kojima frazemi podliježu.

Da se vratimo na prethodno, korpusi su nam uistinu olakšali posao jer su nam pokazali da su leksički sastav i struktura kod velikog broja frazema toliko promjenjivi da je teško izdvojiti jednu konstrukciju za koju bismo mogli reći da predstavlja uobičajeni prikaz nekog događaja. Točnije, neki frazemi su shematični što znači da se u kontekstu realiziraju s pomoću niza konstrukcija. Takve kontekstualne realizacije povezane su zajedničkom konceptualnom podlogom koje su u literaturi poznate pod nazivima *formalni idiomi* (engl. *formal idioms*; Fillmore, Kay i O'Connor 1988), *frazeološke sheme* (engl. *idiom schemas*; Moon 1998) i *shematični idiomi* (engl. *schematic idioms*; Croft i Cruse 2004).

U nastavku ćemo frazeme za koje smo utvrdili da postoji mogućnost varijabilnosti pojedinih sastavnica nazivati konstrukcijama, a njihovu shematičnu strukturu prikazivati unutar uglatih zagrada npr. [V *pod tepih*].

Kod konstrukcija varijantni se oblici međusobno razlikuju po stupnju konvencionaliziranosti. Ako se, osim toga, neka konstrukcija razlikuje od ostalih po učestalosti upotrebe, to znači da je prihvaćena jezičnom konvencijom. Drugi oblici također mogu postati ustaljeni čestom upotrebom, dakle, prihvatila ih je većina govornika. U konačnici može se reći da frazem može imati nekoliko varijantnih oblika, pa nije važno koji je glavni temeljni oblik, već koliko su pojedini oblici konvencionalni kao specifični jezični prikazi određene situacije, ovisno o tome koliko se često koriste.

U nastavku rada prikazat ćemo rezultate istraživanja varijabilnosti glagolskih sastavnica u dvama jezicima: hrvatskom i slovenskom. Iako su hrvatski i slovenski genetski, tipološki i

kontaktno bliski jezici (Peti Stantić 2014), a samim time dijele dio vokabulara, zanimale su nas podudarnosti i razlike u varijabilnosti glagolskih sastavnica odabranih frazema.

7. Istraživanje varijabilnosti glagolskih sastavnica kod frazema u hrvatskom i slovenskom jeziku

Kao što smo već spomenuli u prošlim poglavljima ovog rada, brojna istraživanja pokazala su kako su glagolski frazemi najpromjenjivija vrsta frazema, pri čemu najčešće varira upravo glagolska sastavnica. S obzirom na to da se frazemi pojavljuju u više leksičkih i/ili sintaktičkih oblika oni se bilježe u svojim varijantnim oblicima u gotovo svim rječnicima. Također, frazemi se pojavljuju u nekim drugim oblicima, znatno drugačijim od konvencionalnog. Točnije, govornici s namjerom mijenjaju njihov leksički sastav, strukturu pa i značenje u danom kontekstu radi određene komunikacijske svrhe. Takva nekonvencionalna upotreba frazema raširena je pojava u brojnim jezicima. Zbog svega navedenog, upravo smo odabrali glagolske frazeme kao predmet istraživanja ovog rada. U nastavku donosimo ciljeve istraživanja, a potom i metode koje smo koristili za potrebe izrade ovog rada te na kraju rezultate.

7.1. Ciljevi i hipoteze istraživanja

Cilj je ovoga istraživanja na temelju kognitivno-konstruktivnih pristupa jeziku prikazati mogućnosti i ograničenja variranja sastavnica frazema. Ujedno, rad pokazuje podudarnosti i razlike u varijabilnosti frazeoloških sastavnica u analiziranim primjerima u hrvatskom i slovenskom jeziku.

7.2. Metodologija

Za potrebe izrade ovog rada najprije smo prikupili frazeme s promjenjivom glagolskom sastavnicom koji u *Hrvatskom frazeološkom rječniku* (Menac i dr. 2014) sadrže oznaku *i sl.* i *itd.* naslanjajući se na istraživanje Filipović Petrović i Parizoske (2017). Ručno obrađujući, iz rječnika smo skupili ukupno 197 takvih frazema (172 frazema s kraticom *i sl.* i 25 frazema s kraticom *itd.*).

Potom smo istraživanje proveli u hrvatskome mrežnom korpusu hrWaC (Ljubešić i Klubička 2014) koji obuhvaća 1,2 milijarde riječi. Budući da se mijenja glagolska sastavnica, frazeme smo tražili s pomoću neglagolskih sastavnica unutar frazema koristeći se CQL kodovima, npr. [tag="V.*"] [word ="ovce"] [word ="i"] [word ="novce"] ili [tag="V.*"] [[] [word ="u"] [word ="grob"] pri čemu se oznaka V.* odnosi na glagolsku sastavnicu koja se u okviru konstrukcije pojavljuje u svim oblicima.

Varijantne smo oblike smatrali konvencionaliziranima kada se u korpusu pojavljuju u najmanje pet primjera (Evert 2005: 133, prema Parizoska 2019), a nekonvencionaliziranim inovativnim smo izrazima smatrali one koji su na razini cijeloga korpusa pojavljuju izuzetno rijetko ili su ograničeni na samo jedan izvor (Deignan 2005: 47).

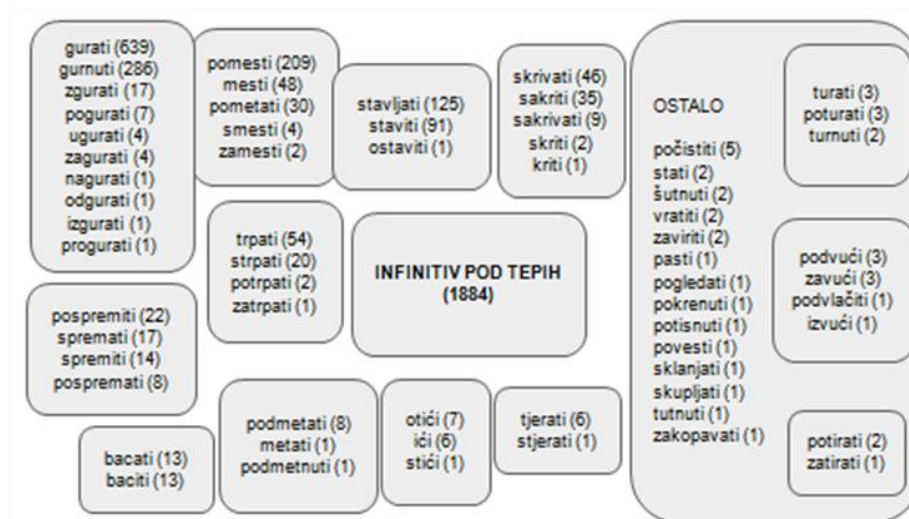
Za potrebe istraživanja, izdvojili smo ukupno 6 frazema iz *HFR-a* (Menac i dr. 2014) s kraticama itd. i sl. koji imaju svoj ekvivalent u slovenskom jeziku prema *Slovaru slovenskih frazemov* (hrv. *Rječnik slovenskih frazema*) (Keber 2011) kako bismo analizirali podudarnosti, odnosno različitosti kod varijabilnosti glagolskih sastavnica u oba jezika.

7.3. Rezultati

Analiza varijabilnosti glagolskih sastavnica u odabranim konstrukcijama provedena je na uzorku iz mrežnog korpusa hrWaC. Za potrebe ove analize iz dobivenog kategorizirani su glagoli koji se pojavljuju u odabranih 6 frazema, s obzirom na njihova značenjska i morfološka obilježja. Zbog opsega ovoga rada, samo dio analiziranih glagola prikazujemo shematski kako bi se bolje ilustrirala njihova veza prema najfrekventnijem frazemskom obliku. Analiza je provedena na isti način u oba analizirana jezika. Frazeme s varijabilnim sastavnicama u nastavku rada ćemo nazivati konstrukcijama koje ćemo opisivati shemtičnim prikazima, npr. [V pod tepih] gdje V označava varijabilnu glagolsku komponentu.

7.3.1. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V *pod tepih*] u hrvatskom i slovenskom jeziku

Konstrukcija [V *pod tepih*] koja je iznimno frekventna u korpusu, a čije je osnovno značenje prema Menac, Fink Arsovski i Venturin (2014) *skriti/skrivati od javnosti što, ne željeti se suočiti s problemima, ne željeti da se što otkrije*, najprije prikazujemo na Shemi 1., a zatim ćemo se osvrnuti na konkretne njezine realizacije.

Shema 1. [V *pod tepih*]

Najčešći glagol koji se pojavljuje u konstrukciji je glagol *gurati/gurnuti* u svim oblicima (961 pojavnica). Kao glagol koji Mikelić Preradović (2014) svrstava u kategoriju glagola primjene sile, on podrazumijeva pomicanje nečega s jednog mjesta na drugo upotrebom snage. U drugoj su utvrđenoj kategoriji glagoli koji se značenjski odnose na aktivnost čišćenja uporabom metle, a kao predstavnika te potkategorije uzimamo glagol *pomesti* koji je i najfrekventniji unutar potkategorije (209 pojavnica). Njegovo se značenje razlikuje od glagola koji se pojavljuje u dominantnoj varijanti shematičnog frazema [V *pod tepih*]. Naime, glagol *pomesti* odnosi se na proces čišćenja, ali uporabom predmeta (metle). Glagol *pomesti* podrazumijeva da se nečistoća gurnula u nekom smjeru, ali je značenjski puno specifičniji u odnosu na razmjerno shematičan glagol *gurati* koji ne specificira sredstvo. Na trećem mjestu po frekvenciji nalazimo glagol *stavljati* te njegove prefigurane varijante (217 pojavnica). Glagol *stavljati*, za razliku od prethodnih glagola, ne spada u glagole primjene sile već se odnosi na stavljanje entiteta na neko

mjesto (isto 2014), a ono je izraženo prijedložnim izrazom (prijedlog + imenica). Glagol koji također možemo svrstati u ovu grupu je glagol *podmetati* koji nalazimo u 10 pojava. Glagol *trpati* u svim svojim oblicima (77 pojava) najčešće traži „dopunu u akuzativu (direktni objekt koji znači objekt radnje) i dopunu indirektnog objekta koji znači lokaciju“ (isto 2014), a implicira stavljanje, bacanje, smještanje nečega u neki prostor (HJP¹). Po frekvenciji ističe se i glagol *pospremiti* u svim svojim oblicima (61 pojava) koji se odnosi na „postavljanje entiteta na neko mjesto pomicanjem u točno određenom smjeru“ (isto 2014). Svi navedeni glagoli, osim glagola iz kategorije *pomesti*, odnose se na promjenu mjesta/lokacije (nešto smo gurnuli, stavili, itd. pod tepih) te su takvi glagoli značenjski razmjerno shematični.

Nadalje, glagol *skrivati/skriti* u svim svojim oblicima (93 pojava) ima značenje držanja entiteta izvan vidokruga (Mikić Preradović 2014). Njime se označava spremanje *nečega/nekoga* na mjesto za koje drugi ne znaju, držanje *nečega/nekoga* u tajnosti (HJP). Iako i ovi glagoli podrazumijevaju promjenu lokacije, tajnost (skrivanje) je dominantna odlika značenja u ovom primjeru zbog čega smatramo da je značenjski intenzitet ove varijante pojačan u odnosu na dominantni oblik.

Glagol *bacati/baciti* (pojavljuje se u 26 pojava) označava balističko kretanje primjenom sile. Točnije, balističko kretanje nekog objekta „obuhvaća putanju koja započinje izbacivanjem objekta s površine Zemlje i povlačenje tog istog objekta natrag na zemlju silom gravitacije“ (isto 2014). Kao glagol bacanja, označava konačan ishod neke radnje, a smatramo da njegovo značenje karakterizira i razmjerna brzina koja onda taj frazem čini prikladnim za uporabu u specifičnim komunikacijskim situacijama.

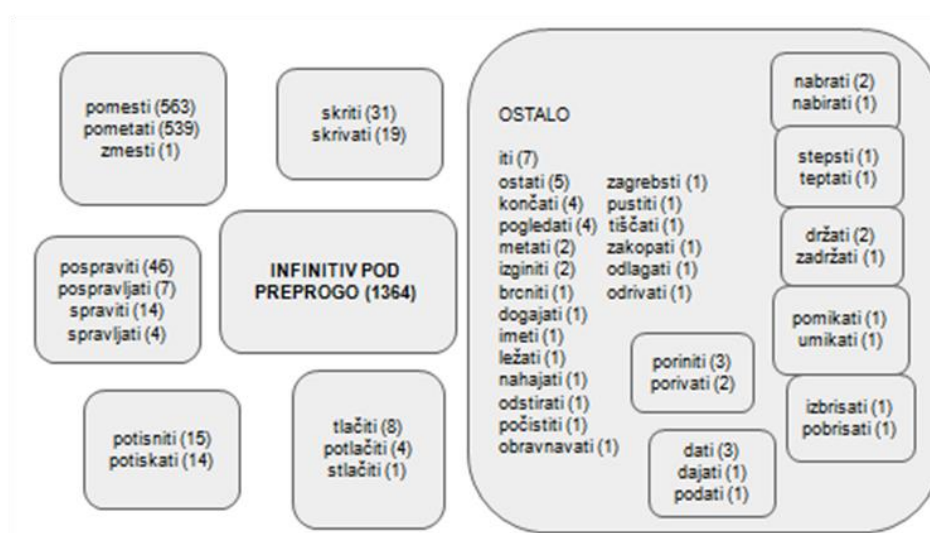
Iz navedenog možemo zaključiti da za navedenu konstrukciju postoji čitavi niz varijanata te da je konstrukcija [V *pod tepih*] visoko produktivna, a s obzirom na to da se veliki broj navedenih glagola pojavljuje u korpusu više od 5 puta, zaključujemo da su navedeni izrazi ustaljeni, odnosno konvencionalizirani upotrebom.

Kako smo već objasnili u uvodu istraživanja, konstrukcije koje se pojavljuju manje od 5 puta smatramo inovatnima no to ne znači da ih ne možemo razumjeti, a moguće je i da će se konvencionalizirati s vremenom. Takvi primjeri također su prikazani na Shemi 1. gdje smo uz

¹ <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

svakog predstavnika kategorije, najčešćeg predstavnika, naveli i njihove prefigurane varijante koje se u korpusu pojavljuju u nešto manjem broju. Tako npr. glagol *ugurati* koji se nalazi u kategoriji glagola *gurati/gurnuti* znači *guranjem utjerati, ubaciti ili utisnuti* (HJP), a u korpusu se pojavljuje u frazeološkom značenju *skrivati od javnosti* u primjeru: *Sva sreća da je Krleža prevelik da bi ga se **uguralo pod tepih**, pa koliko se god mučili on ipak izviri čas sa jedne, čas sa druge strane* (hrWaC).

U kategoriji *ostalo* naveli smo ostale glagole koji se pojavljuju u korpusu koji mogu imati frazeološko značenje, ali i ne moraju, te ih, s obzirom na opseg rada, nismo u mogućnosti opisati. Glagoli koje smo dobili korpusnom pretragom, a nisu predmet našega istraživanja jer se u konstrukciji koriste u doslovnom smislu te stoga nije riječ o frazemima (npr. *nagurati pod tepih **kablove***), nisu uvršteni u daljnje istraživanje jer ih ne smatramo relevantnima za rad.

Shema 2. [V pod preprogo]

Za podudarni frazem [V pod preprogo] u slovenskom jeziku ukupno smo pronašli 1364 pojavnice. Za razliku od hrvatskog frazema, najfrekventniji glagol u slovenskom je glagol *pomesti/pometati* (hr. *pomesti/pometati*) (čak 1103 pojavnice). Slijede ga glagoli *pospraviti* (hr. *pospremiti*) u svim svojim oblicima (71 pojavnica), *skriti/skrivati* (hr. *skriti/skrivati*, pojavljuje se u 50 pojavnica), *potisniti/potiskati* (hr. *gurnuti/gurati*, 29 pojavnica) te *tlačiti* (hr. *gurati/uguravati/naguravati*) i njegove varijante (13 pojavnica). Glagoli *potisniti/potiskati* koji značenjski odgovara hrvatskom glagolu *gurnuti/gurati* koji je u hrvatskom primjeru na prvom

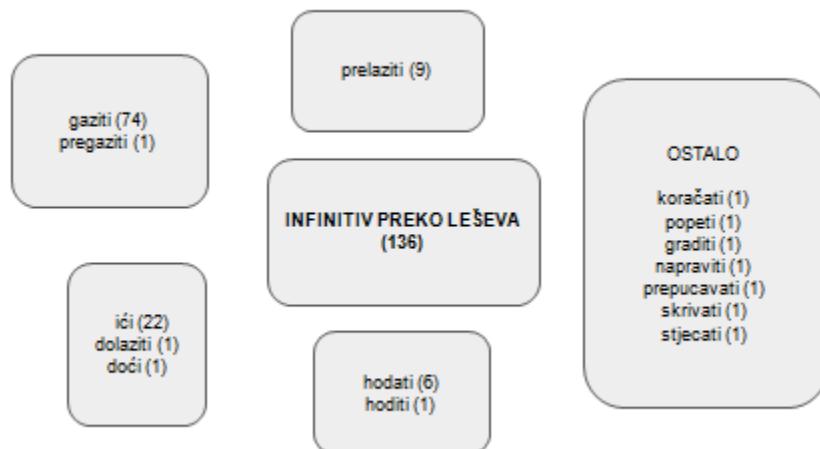
mjestu po frekvenciji ove konstrukcije, u slovenskom primjeru nalazimo samo u 29 pojava. Iako bismo mogli reći da je konstrukcija [V *pod preprogo*] visoko produktivna, analiza pokazuje da se znatno veći broj različitih, ustaljenih varijanti nalazi u hrvatskom jeziku (pogledati tablicu dolje). Također, u oba jezika možemo uočiti razlike u frekvenciji pojavljivanja. Dok je u hrvatskom jeziku glagol *gurati/gurnuti* najdominantniji (označeno u radu crvenom bojom) u slovenskom jeziku je to glagol *pomesti/pometati*. Također, ekvivalenti glagola *gurati/gurnuti* (slo. *potisniti/potiskati* i *tlačiti*), koji su u hrvatskom jeziku na prvom mjestu pojavljivanja, u slovenskom jeziku su po frekvenciji na posljednjem mjestu (označeno u radu plavom bojom). Glagol *stavljati/staviti* ima svoj ekvivalent u slovenskom jeziku (*metati*) no taj se glagol nije konvencionalizirao u jeziku (označeno u radu žutom bojom).

[V <i>pod tepih</i>]		[V <i>pod preprogo</i>]	
gurati/gurnuti	961	potisniti/potiskati tlačiti	29 13 Ukupno: 42
pomesti	293	pomesti/pometati	1103
stavljati/staviti	217	metati	2
skrivati/skriti	93	skriti/skrivatii	50
trpati	77	-	-
pospremiti	61	pospraviti	71
bacati/baciti	26	-	-

Tablica 1. Usporedba učestalosti pojavljivanja glagola u konstrukcijama [V *pod tepih*] i [V *pod preprogo*]

7.3.2. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V preko leševa] u hrvatskom i slovenskom jeziku

Sljedeći je primjer konstrukcija [V preko leševa] sa značenjem *postupati bezobzirno (agresivno, bez grižnje savjesti), postupati ne obazirući se na tuđe patnje (interese), biti nemilosrdan prema drugima* (Menac i dr. 2014). Korpusnom pretragom pronašli smo ukupno 136 glagola od kojih je najučestaliji *gaziti* (74 pojavnice) koji opisuje način kretanja. Pritom glagol *gaziti* ima negativnu konotaciju jer prilikom takve kretnje se ujedno događa uništavanje *čega* (HJP).

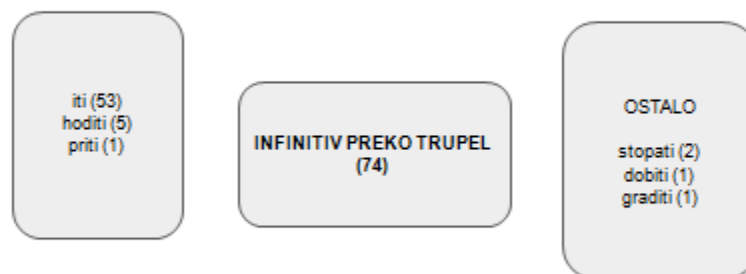

Shema 3. [V preko leševa]

Slijede ga glagoli: *ići* (22 pojavnice), *prelaziti* (9 pojavnica) te *hodati* (6 pojavnica). Većina glagola koje nalazimo u konstrukciji pripadaju glagolima kretanja (66. skupina glagola; isto 2014). Glagol *ići* podrazumijeva, između ostalog, kretnju hodajući (HJP) pa iako nije uvršten u leksikon hrvatskih glagola (Mikelić Preradović 2014) jer ima više različitih značenja, glagol *ići* je blisko značajan glagolu *hodati* ali je shematičniji od njega. Glagol *hodati* pripada potkategoriji glagola načina kretanja (66.9) (isto 2014), ali ovi glagoli nemaju negativnu konotaciju za razliku od glagola *gaziti*. Glagol *prelaziti* pripada skupini transkurzivnih glagola koji preciziraju aktivnost prelaženja te su im izvor, putanja i cilj kretanja izraženi prijedložnim skupom (isto 2014). U ovu skupinu glagola spada i glagol *pregaziti* (1 pojavnica). Intransitivni su ako im je dopuna prijedložni skup kao u primjeru analizirane konstrukcije. Na shemi smo u kategoriji

glagola *ići* izdvojili i glagole koji se nisu konvencionalizirali u hrvatskom jeziku, a koji bi se mogli naći na shematičnom mjestu u konstrukciji. To su glagoli primicanja: *doći* (1) i *dolaziti* (1).

Iz navedenog možemo primjetiti kako se na shematičnom mjestu konstrukcije za navedeni primjer u našoj analizi nalaze glagoli koji pripadaju kategoriji glagoli kretanja. Svakako, na prvom mjestu je glagol *gaziti* koji konstrukciju [V preko leševa] dodatno značenjski intenzivira.

Shema 4. [V preko trupel]

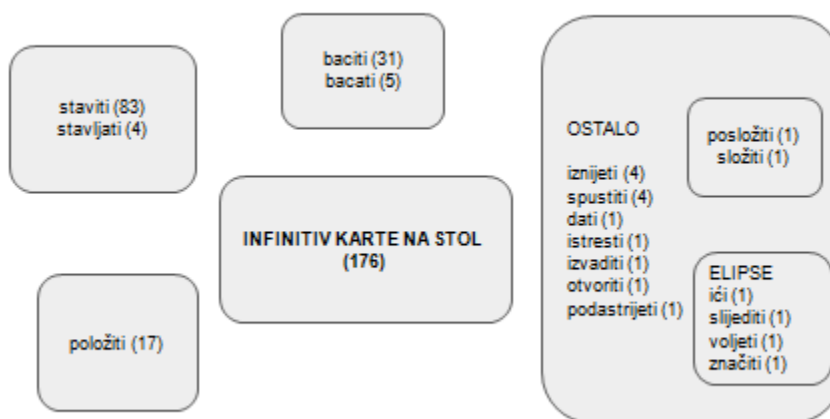
Za konstrukciju [V preko trupel] u slovenskom jeziku pronašli smo ukupno 74 pojavnice kod kojih se najčešće pojavljuje glagol *iti* (53 pojavnice; hrv. *ići*) te njegove varijante *hoditi* (5; hrv. *hodati*) i *priti* (1; hrv. *prići*). Glagoli *iti* i *hoditi* isto kao i u hrvatskom jeziku označavaju kretnju koračajući u određenom smjeru, dok glagol *priti* (1, hrv. *prići*) podrazumijeva *kretanjem i mijenjanjem mjesta, naći se na odredištu* (Fran). Za glagol *stopati* (hrv. *gaziti*), koji je u hrvatskom jeziku najučestaliji glagol (sa 74 pojavljivanja), u slovenskom jeziku nalazimo tek 2 pojavnice.

Korpusnom analizom primjećujemo kako u hrvatskom jeziku za konstrukciju [V preko leševa] postoji više različitih pojavnica nego u slovenskom jeziku. Također, dok je u hrvatskom jeziku najfrekventniji glagol *gaziti*, u slovenskom jeziku je to glagol *iti* (u omjeru 74:53).

[V preko leševa]		[V preko trupel]	
gaziti	75	stopati	2
ići	22	iti	53
prelaziti	9	-	-
hodati/hoditi	7	hoditi	5

Tablica 2. Usporedba učestalosti pojavljivanja glagola u konstrukcijama [V preko leševa] i [V preko trupel]

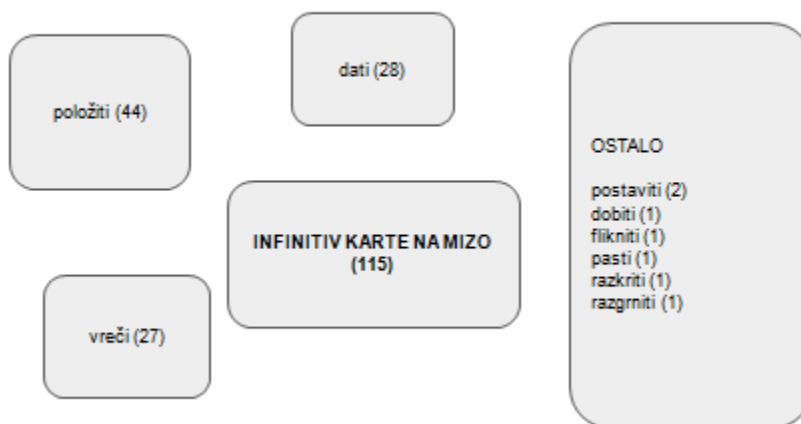
7.3.3. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V karte na stol] u hrvatskom i slovenskom jeziku

Shema 5. [V karte na stol]

Treća konstrukcija koju ćemo analizirati u nastavku rada je [V karte na stol] u značenju *otkriti svoje namjere, prestati skrivati svoje mišljenje /namjere/, izjasniti se do kraja* (Menac i dr. 2014). Spomenuta konstrukcija pojavljuje se u korpusu hrvatskog jezika 176 puta. Najfrekventniji glagoli koji se pojavljuju u ovom frazemu su: *staviti/stavljati* (87 pojavnica),

baciti/bacati (36 pojava) te *položiti* (17 pojava). Iako sva tri glagola u ovom primjeru doslovno označavaju postavljanje karata na stol, njihov način postavljanja se razlikuje. Glagole *staviti/stavljati* i *položiti* svrstavamo u istu kategoriju - u kategoriju mjesta no razlika među njima postoji. Naime, oba glagola podrazumijevaju stavljanje nekog entiteta (u ovom slučaju karata) na određeno mjesto i izraženi su prijedložnim skupom no uz to, glagol *položiti* jasno precizira „točan prostorni razmještaj objekta s obzirom na mjesto postavljanja“ (isto 2014). Glagol *bacati/baciti* označava balističko kretanje primjenom sile za koje smo gore naveli da uključuje brzinu (HJP ga definira kao *zamahom i puštanjem iz ruke promijeniti mjesto čemu ili komu*) stoga smatramo da je uporaba ove varijante uvjetovana kontekstom koji uključuje brzinu izvršavanja radnje označene frazemom.

Shema 6. [V karte na mizo]

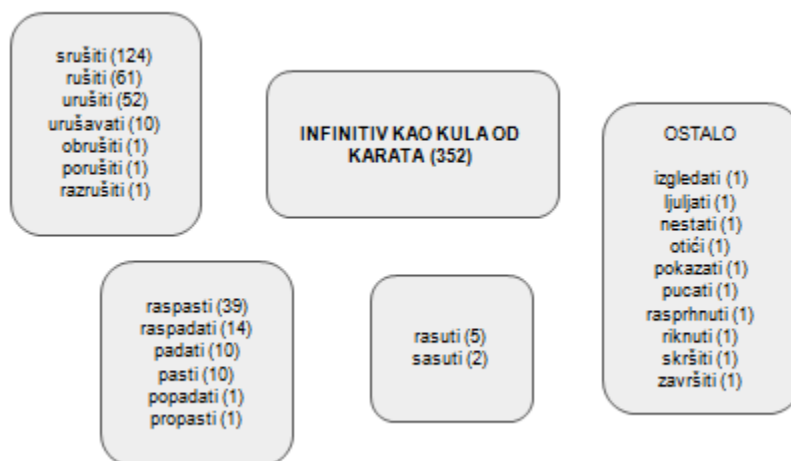
U slovenskoj varijanti konstrukciju [V karte na mizo] (hrv. [V karte na stol]) pronalazimo 115 puta. Najčešće se na mjestu glagolske komponente javlja glagol *položiti* (44 pojava, hrv. *položiti*), a slijede ga glagoli: *dati* (28 pojava, hrv. *staviti*) te *vreći* (27 pojava, hrv. *baciti*). Slovenski glagol *položiti* podrazumijeva postavljanje objekta na neko mjesto, pri čemu površina objekta većinskim dijelom dotiče površinu mjesta (Fran). Glagol *dati* označava radnju kojom se nešto stavlja na određeno mjesto, dok glagol *vreći* odgovara opisu glagola *baciti/bacati* u hrvatskom jeziku. Iz navedenog vidimo da se isti glagoli pojavljuju u korpusu za podudarni frazem u oba jezika no po frekvenciji pojavljivanja redoslijed glagola nije isti. Tako se u hrvatskom primjeru na prvom mjestu nalazi glagol *staviti/stavljati* (87), a slijede ga glagoli

baciti/bacati (36) te *položiti* (17), dok je u slovenskom jeziku najfrekventnija varijanta s glagolom *položiti* (44), a slijede ga glagoli *dati* (28) i *vreći* (27).

[V karte na stol]		[V karte na mizo]	
staviti, stavljati	87	dati	28
baciti, bacati	36	vreći	27
položiti	17	položiti	44

Tablica 3. Usporedba učestalosti pojavljivanja glagola u konstrukcijama [V karte na stol] i [V karte na mizo]

7.3.4. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V kao kula od karata] u hrvatskom i slovenskom jeziku

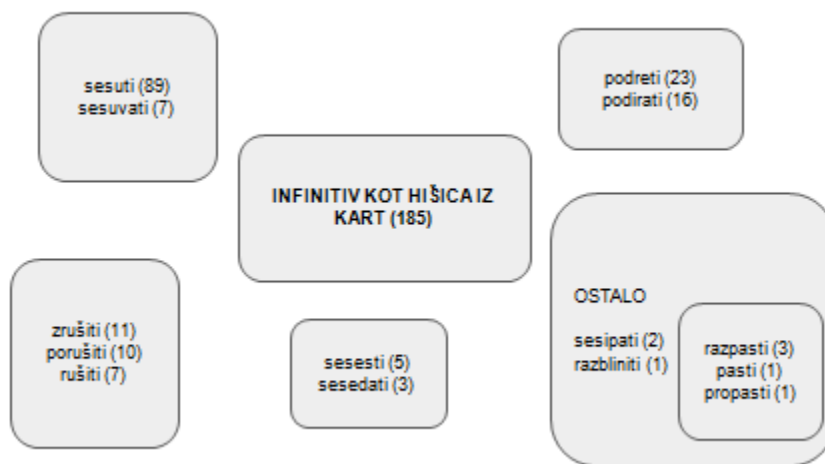

Shema 7. [V se kao kula od karata]

Korpusnom analizom za konstrukciju [V se kao kula od karata] koja označava *nešto nesigurno, nešto što se brzo ruši ili će se srušiti* (Menac i dr. 2014) ekstrahirali smo 352 pojavnice. Po učestalosti izdvaja se frazem s glagolom *srušiti* u svim svojim oblicima (250

pojavnica) te s glagolom *raspasti/raspadati* u svim oblicima (75 pojavnica). U 5 pojavnica pojavljuje se glagol *rasuti*. Glagol *srušiti/rušiti* podrazumijeva razarenje ili rušenje te ga stoga svrstavamo u posebnu kategoriju razaranja. Preciznije rečeno, navedeni glagol opisuje „uklanjanje neživog entiteta s određenog mjesta primjenom sile i najčešće njegovu totalnu destrukciju“ (isto 2014).

Naspram glagolu *srušiti*, glagol *raspasti/raspadati* povratni je glagol koji opisuje promjenu stanja specifičnu za neki entitet (isto 2014). Može se naći u značenju *rasprsnuti se*, tj. rastaviti na dijelove, ali i *rasuti se*, odnosno *propasti truleći* ili *biti razoren* (HJP). U toj potkategoriji nalaze se glagoli *padati/pasti/propasti* koji također spadaju u kategoriju promjene stanja, ali ona se događa postepeno, odnosno stupnjevito (isto 2014). Glagol *rasuti* je puno manje učestao i ima značenje: *sipanjem raspršiti* ili *lošim i nespretnim rukovanjem istresti što* (HJP). Njega svrstavamo u glagole svršene radnje jer ne opisuje način na koji se radnja vrši, već rezultat neke radnje. Sve tri navedene kategorije glagola označavaju postepeno razaranje, rušenje ili potpunu destrukciju nečega. Također, svi navedeni glagoli su povratni, odnosno uza se imaju povratnu zamjenicu *se*. Iz ovog proizlazi da za navedenu konstrukciju postoje pravila po kojima na prazno mjesto mogu doći povratni glagoli koji označavaju razaranje, rušenje ili destrukciju.

Schema 8. [V_se kot hišica iz kart]

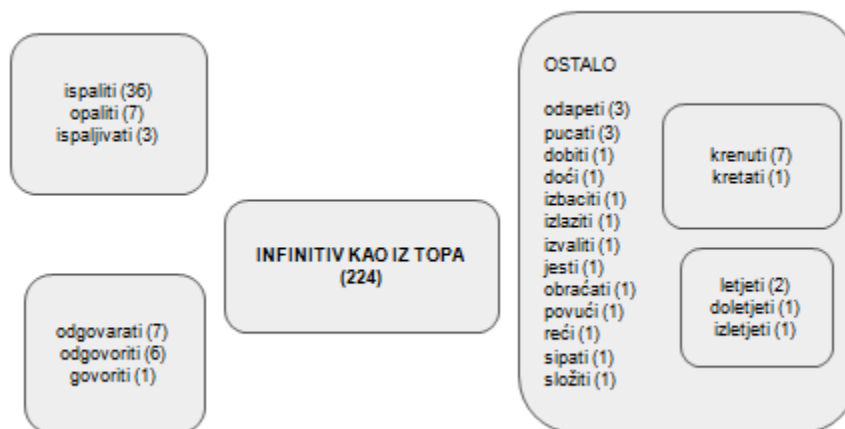
U sljedećem primjeru prikazan je frazem [V_se kot hišica iz kart] za koji smo pronašli ukupno 185 pojavnica u korpusu. U ovom primjeru, kao najfrekventniji glagoli pojavljuju se glagoli *sesuti* (89 pojavnica, hrv. *sasuti*), *podreti/podirati* (39 pojavnica, hrv. *srušiti/rušiti*), *zrušiti*

i njegove varijante (28 pojava, hrv. srušiti) te *sesesti* (5 pojava, hrv. srušiti). Kao i u hrvatskom primjeru, u slovenskoj konstrukciji pojavljuju se glagoli koji označavaju razaranje, tj. rušenje ta kao takve sve ih možemo svrstati u istu kategoriju, a prema prijelaznosti su povratni. Također, primjećujemo kako puno više pojava za navedenu konstrukciju pronalazimo u hrvatskom jeziku.

[V kao kula od karata]		[V se kot hišica iz kart]	
rušiti i njegove prefigurane varijante	250	podreti/podirati zrušiti <i>sesesti</i>	39 28 5 Ukupno: 72
raspasti/raspadati	75	razpasti	3
rasuti	5	-	-
sasuti	2	sesuti/sesuvati	89

Tablica 4. Usporedba učestalosti pojavljivanja glagola u konstrukcijama [V kao kula od karata] i [V kot hišica iz kart]

7.3.5. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V kao iz topa] u hrvatskom i slovenskom jeziku

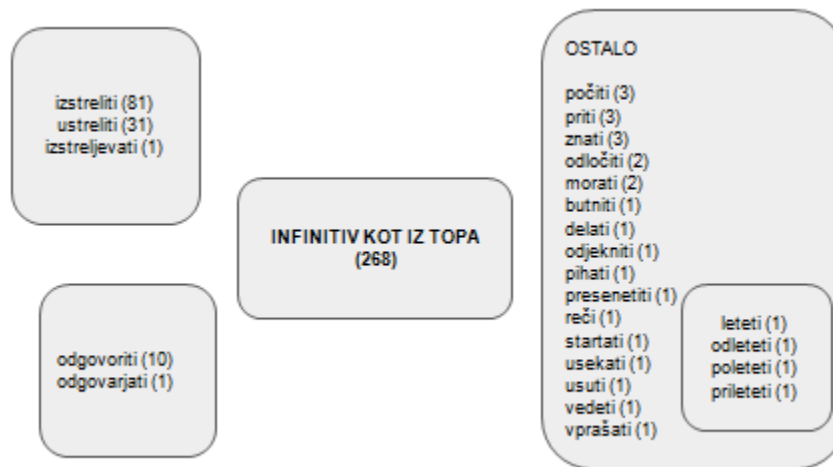

Shema 9. [V kao iz topa]

Korpusnom analizom za konstrukciju [V kao iz topa] pronašli smo 224 pojavnice. Najfrekventniji glagoli koji se pojavljuju u ovoj konstrukciji su *ispaliti* (36) te *odgovarati/odgovoriti* (13). Oba primjera upućuju na osnovno frazeološko značenje frazema *odgovoriti brzo, bez oklijevanja* (Menac i dr. 2014). Glagol *ispaliti* označava poput glagola *baciti/bacati* iz prethodnih primjera balističko kretanje primjenom sile, tj. putanju koja započinje izbacivanjem objekta s površine Zemlje i povlačenje tog istog objekta natrag na zemlju silom gravitacije. Spomenuti glagol ima i značenje glagola gađanja u smislu bacanja s ciljem pogotka (isto 2014). U razgovornom jeziku ovaj glagol metaforički koristimo kada želimo *izreći što oštro ili neočekivano, reći bez ustručavanja, reći otvoreno bez pardona* (HJP), kao u primjeru iz hrWaCa *siguran sam da je Ricciardo ovo ispalio pod velikom dozom adrenalina, pa mu to i ne uzimam za zlo*. Nasuprot glagolu *ispaliti*, glagol *odgovoriti* spada u glagole uzvraćanja u značenju *dati odgovor na postavljeno pitanje* (HJP). Oba glagola podrazumijevaju završenu radnju-dakle, odgovoriti brzo na pitanje.

U ovom primjeru primjećujemo kako je došlo do proširenja frazeološkog značenja i na druge radnje osim govorenja. Tako glagol *krenuti/kretati* (8 pojavnica) koji označava

započinjanje neke aktivnosti (isto 2014) u ovoj konstrukciji opisuje *brzi početak* te se ovaj glagol upotrebom konvencionalizirao u jeziku.

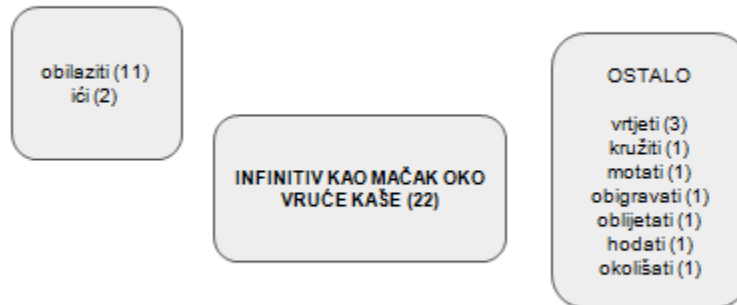
Shema 10. [V kot iz topa]

U slovenskom korpusu slWaC za podudarnu konstrukciju pronašli smo 268 pojavnica u kojem najfrekventniji glagoli značenjski odgovaraju primjerima analiziranim u hrvatskom jeziku: *izstreliti/ustreliti* (112 pojavnica; hrv. *ispaliti/pucati*) te *odgovoriti/odgovarjati* (11 pojavnica; hrv. *odgovoriti/odgovarati*). S obzirom na tip glagola koji se pojavljuje u ovom primjeru, za oba jezika sam izbor glagolske sastavnice je sužen. Također, u ovom primjeru, isto kao i u hrvatskom jeziku, frazeološko značenje se proširilo na druge radnje. Međutim, u slovenskom jeziku takve pojavnice nisu se konvencionalizirale.

[V kao iz topa]		[V kot iz topa]	
ispaliti	36	izstreliti/ustreliti	112
odgovoriti/odgovarati	13	odgovoriti/odgovarjati	11

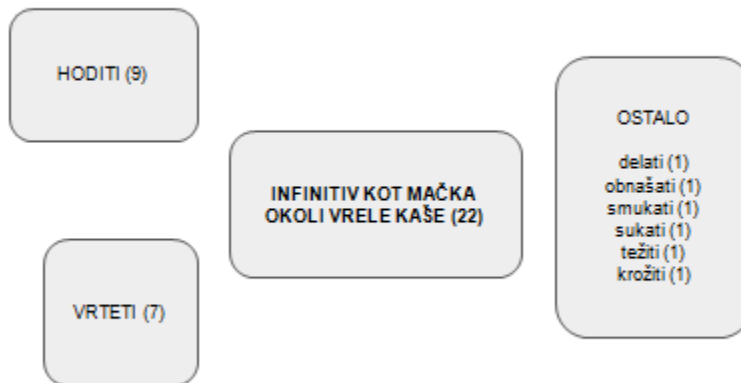
Tablica 5. Usporedba učestalosti pojavljivanja glagola u konstrukcijama [V kao iz topa] i [V kot iz topa]

7.3.6. Usporedba varijabilnosti glagolske sastavnice konstrukcije [V kao mačak oko vruće kaše] u hrvatskom i slovenskom jeziku

Shema 11. [V kao mačak oko vruće kaše]

Na shemi 11. prikazali smo varijante konstrukcije [V kao mačak oko vruće kaše] u značenju *okolišati*, *ne moći se odlučiti*, *biti neodlučan*, *kolebati se*, *s oprezom pristupati čemu* (Menac i dr. 2014). Analiza korpusa pokazuje kako u hrvatskom jeziku za navedeni frazem postoji samo jedan konvencionalizirani glagol - *obilaziti* (11 pojavnica). Spomenuti glagol spada u kategoriju glagola kružnog kretanja, odnosno precizira način kretanja - u krug (isto 2014). Većina glagola iz kategorije kružnog kretanja uzima prijedložni skup kao dopunu (*obilaziti oko čega*). Većina ostalih varijanti ovog frazema također spadaju u kategoriju glagola kružnog kretanja: *vrtjeti* (3), *kružiti* (1), *motati* (1), *obigravati* (1) te *oblijetati* (1). Glagoli *ići* i *hodati* uz prijedlog *oko* također označavaju kružni smjer kretanja iako izvorno ne spadaju u glagole kružnog kretanja.

Shema 12. [V kot mačka okoli vrele kaše]

Za frazem [V kot mačka okoli vrele kaše] u korpusu smo pronašli 22 pojavnice. Dok u hrvatskom jeziku za ovaj frazem postoji samo jedan konvencionalizirani glagol - *obilaziti*, u slovenskom jeziku smo pronašli dva glagola: *hoditi* (9 pojavnica, hrv. *hodati*) i *vtjeti* (7 pojavnica, hrv. *vtjeti*). Navedeni glagoli također spadaju u glagole kružnog kretanja, isto kao i glagol *krožiti* (1 pojavnica, hrv. *kružiti*).

[V kao mačak oko vruće kaše]		[V kot mačka okoli vrele kaše]	
obilaziti	11	-	-
hodati	1	hoditi	9
vtjeti	3	vtjeti	7

Tablica 6. Usporedba učestalosti pojavljivanja glagola u konstrukcijama [V kao mačak oko vruće kaše] i [V kot mačka okoli vrele kaše].

8. Zaključak

U radu smo se bavili varijabilnošću glagolskih sastavnica frazema u hrvatskom i slovenskom jeziku. U uvodnom dijelu rada pobliže smo opisali frazeme koji se najčešće definiraju kao višerječne jedinice sastavljene od najmanje dviju sastavnica koje karakterizira cjelovitost i čvrsta struktura. Ipak, varijabilnost frazemskih sastavnica česta je pojava, ali sve sastavnice frazema nisu jednako podložne modifikacijama. Istraživanja Jozić, Pon i Rakovac (2006) pokazala su da je glagolska komponenta frazema najčešće podložna promjenama. U radu smo pobliže objasnili proces nastanka i razumijevanja frazeološkog značenja gdje se različite teorije slažu da frazemi imaju svoje posebno značenje, odnosno drugačije značenje od značenja pojedinih riječi od kojih su sastavljeni no, među njima se javljaju i važne razlike u pogledu na sami proces nastanka frazeoloških značenja i načina na koji ih govornici razumiju. Tako smo došli do zaključka da, osim tradicionalne teorije o nastanku frazema, veliku ulogu imaju i kognitivni mehanizmi, a ističe se i doprinos strukture značenju frazema. U samoj završnici teorijskog dijela govorili smo o stabilnosti i ograničenjima forme frazema te o pitanju variranja oblika frazema. U tom dijelu objasnili smo razlike između posebnih sinonimnih frazema te frazeoloških varijanti.

Oslanjajući se na dosadašnja istraživanja, cilj ovog rada bio je prikazati mogućnosti i ograničenja u varijabilnosti glagolskih sastavnica frazema u hrvatskom i slovenskom jeziku. Polazeći od osnovnih postavki kognitivne lingvistike i konstrukcijske gramatike, na frazeme smo gledali kao na konstrukcije koje imaju svoje (konstrukcijsko) značenje i kao takve određuju koji glagoli mogu doći na shematično mjesto. Točnije, kod promjena leksičkog sastava i strukture oslanjamo se na frazeološko značenje dane konstrukcije što znači da između polaznog frazema i varijanti pretpostavljamo postojanje značenjske veza da bi on kao takav funkcionirao.

Korpusno istraživanje pokazalo je da je varijabilnost glagolskih sastavnica ograničena konstrukcijskim značenjem, a u radu su nas zanimala upravo ta ograničenja i razlike između bliskosrodnih jezika u varijabilnosti. Analiza je pokazala da su glagoli koji mogu biti uvršteni u konstrukciju uglavnom značenjski povezani. Na primjer, u konstrukcijama u kojima je najfrekventniji glagol pripadnik kategorije glagola kretanja, i ostali glagoli koji dolaze na mjesto V sastavnice uglavnom pripadaju istoj kategoriji. U konstrukcijama u kojima se ne nalaze glagoli

iz iste semantičke podskupine, uglavnom je bilo moguće pronaći razlog toj varijabilnosti u vidu postojanja određenih značenjskih podudarnosti.

Nadalje, istražili smo postoje li podudarnosti u varijabilnosti frazeoloških sastavnica u analiziranim primjerima u hrvatskom i slovenskom jeziku te došli do zaključka da, neovisno o razlikama u opsegu korpusa, veći broj varijanata pronalazimo u hrvatskom jeziku. S obzirom na to da su hrvatski i slovenski srodni jezici, nije neobično da je konstrukcijska varijabilnost podudarna. Međutim, konstrukcije se vrlo često razlikuju i po relativnoj frekvenciji pojavljivanja pojedinih glagola u konstrukciji. Iz analiziranih primjera također primjećujemo da najfrekventniji glagol određene konstrukcije u hrvatskom jeziku često nije najfrekventniji u slovenskom jeziku, a uzroke za takve razloge nije bilo moguće obuhvatiti ovom analizom.

Zaključno, rad je pokazao da su ograničenja u odabiru glagolske sastavnice u okviru konstrukcije određena samim konstrukcijskim značenjem, te da njihov izbor nije arbitraran. Detaljističkim ispitivanjem konteksta mogli bismo možda govoriti o razlozima u odabiru pojedinih varijanti, posebice kada je riječ o modifikacijama frazema, odnosno konstrukcijama koje nastaju *ad hoc* u specifičnom kontekstu radi određene komunikacijske svrhe. Iako su korpusnom analizom obuhvaćene sve pojavnice koje dolaze na mjesto glagolske komponente analizirane konstrukcije, daljnja detaljistička ispitivanja većeg broja primjera uz kvalitativne kontekstualne analize mogle bi više reći o prirodi odnosa između varijabilnosti glagolskih frazema u slovenskom i hrvatskom jeziku.

9. Literatura

1. Cacciari, Cristina i Sam Glucksberg. 1991. "Understanding Idiomatic Expressions: The Contribution of Word Meanings". U *Understanding Word and Sentence*. North-Holland: Elsevier Science Publishers B.V.
2. Croft, William, i D. Alan Cruse. 2004. *Cognitive linguistics*. 1. izd. Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge University Press.
3. Fink, Željka. 1994. „Adjektivni frazeologizmi u ruskom i hrvatskom jeziku“. Doktorska disertacija, Zagreb.
4. Fink-Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb : Filozofski fakultet: FF press.
5. Goldberg, Adele E. 1995. *Constructions : a construction grammar : approach to argument structure*. Chicago: The University of Chicago Press.
6. ———. 2003. „Constructions: a new theoretical approach to language“. *Trends in Cognitive Sciences* 7 (5): 219–24.
7. ———. 2006. *Constructions at work : the nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press.
8. ———. 2015. "Compositionality". U *The Routledge Handbook of Semantics*. 1. izd. New York: Routledge.
9. Jozić, Ivana, Leonard Pon, i Alisa Rakovac. 2006. „Pragmatički i značenjski elementi frazema u tekstnoj vrsti intervju“. *Jezikoslovlje* 7 (1–2): 153–71.
10. Lagumdžija, Zineta. 2013. „Konstrukcijska gramatika kao rješenje za jezičnu periferiju“. *Filolog: Časopis za jezik, književnost i kulturu* 7: 112–20.
11. Langlotz, Andreas. 2006. *Idiomatic creativity: a cognitive-linguistic model of idiom-representation and idiom-variation in English*. Amsterdam: John Benjamins publishing company.
12. Ljubešić, Nikola i Tomaž Erjavec. 2011. "hrWaC and slWaC: Compiling Web Corpora for Croatian and Slovene". U *Text, Speech and Dialogue*, ur. Ivan Habernal and Vaclav Matousek, 395–402. Berlin: Springer
13. Ljubešić, Nikola i Filip Klubička. 2014. "{bs,hr,sr}WaC – Web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian". U *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop (WaC-9)*, ur. Felix Bildhauer i Roland Schäfer, 29–35. Stroudsburg: Association for Computational Linguistics.

14. Matešić, Josip. 1978. „O poredbenom frazemu u hrvatskom jeziku“. *Filologija* 8: 211–17.
15. Melvinger, Jasna. 1984. „Poredbeni frazemi“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 31 (5): 129–60.
16. Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
17. Mihaljević, Milica, i Barbara Kovačević. 2006. „Frazemi kroz funkcionalne stilove“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 53 (1): 1–15.
18. Mikelić Preradović, Nives. 2014. *CROVALLEX Valencijski leksikon glagola hrvatskoga jezika*. Zagreb: Zavod za informacijske studije.
19. Parizoska, Jelena. 2007. „Pragmatički aspekti modifikacija frazema u novinskim naslovima“. U *Slavenska frazeologija i pragmatika*, 173–77. Zagreb: Knjigra.
20. Parizoska, Jelena, i Ivana Filipović Petrović. 2017. „Leksikografska obrada frazema s promjenjivom glagolskom sastavnicom u hrvatskome“. *Jezikoslovlje* 18 (2): 245–78.
21. Parizoska, Jelena. 2019. „Promjenjivost glagolskih frazema u engleskom i hrvatskom jeziku - kognitivnolingvistička analiza“. Doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet.
22. Parizoska, Jelena, i Ivana Filipović Petrović. 2020. „Varijantni frazemi u e-rječniku“. *Rasprave* 46 (2): 941–55.
23. Parizoska, Jelena, i Marija Omazić. 2020. „Sheme dinamike sile i promjenjivost glagolskih frazema“. *Jezikoslovlje* 21 (2): 179–205.
24. Peti-Stantić, Anita. 2014. Pravi in lažni slovenski in hrvaški prijatelji. U *Prihodnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*, ur. Hotimir Tivadar, 201-209 Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
25. Stanojević, Mateusz-Milan. 2013. *Konceptualna metafora: Temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Zagreb: Srednja Europa.

Internet

1. HJP. Hrvatski jezični portal. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=main> (pristupljeno 08.02.2023.)
2. Fran. Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. <https://fran.si/> (pristupljeno 10.02.2023.)

Rječnici

1. Fink Arsovski, Željka. 2006. Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema. Zagreb: Knjigra
2. Keber, Janez. 2011. *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC
3. Matešić, Josip. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Menac, Fink Arsovski, Venturin. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Ljevak d.o.o.
5. Menac, Antica; Rojs, Jurij. 1992. *Hrvatsko-slovenski frazeološki rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku FFZG – 114.str.; 24 cm – (Mali frazeološki rječnici; knj. 7)
6. Peti-Stantić, Anita. 2014. *Veliki slovensko-hrvatski i hrvatsko-slovenski rječnik*. Zagreb: Mozaik knjiga